

HET CULTUUR NETWERK



OVER DE INFRASTRUCTUUR CULTUUREDUCATIE PER 1 JANUARI 2013

7 LANDELIJKE ACTOREN**8 BELEID**

- 8 Rijk
- 10 Landelijke projecten
- 12 Rijksadviesorganen
- 12 Belangenorganisaties lagere overheden

14 CULTURELE INSTELLINGEN

- 14 BIS en TOM
- 16 LKCA
- 18 Profit en non-profit
- 19 Brancheorganisaties en lobbygroepen

20 ONDERWIJS

- 20 Onderwijsraden
- 21 Branchevereniging onderwijsadvies
- 21 Verenigingen van vakdocenten
- 21 Onderwijsverenigingen
- 21 Onderwijsbonden
- 22 Uitgeverijen
- 22 Kenniscentra onderwijs en jeugd
- 22 HBO
- 24 Wetenschappelijk onderwijs

24 FONDSSEN

- 24 Rijkscultuurfondsen
- 25 (Semi)particuliere culturele fondsen

26 ONDERZOEK**29 REGIONALE ACTOREN****30 PROVINCIAAL BELEID****32 CULTURELE INSTELLINGEN**

- 32 Cultuureducatie en amateurkunst
- 32 Erfgoed
- 34 PSO's bibliotheken

34 ONDERWIJS

- 34 MBO

- 3 Infrastructuur totaal
- 4 Leeswijzer
- 4 Is de cirkel nog rond?

- 7 Landelijke actoren
- 29 Regionale actoren
- 35 Lokale actoren

- 48 Algemene gegevens

35 LOKALE ACTOREN**36 GEMEENTELIJK BELEID**

- 37 Ringenmodel

38 CULTURELE INSTELLINGEN

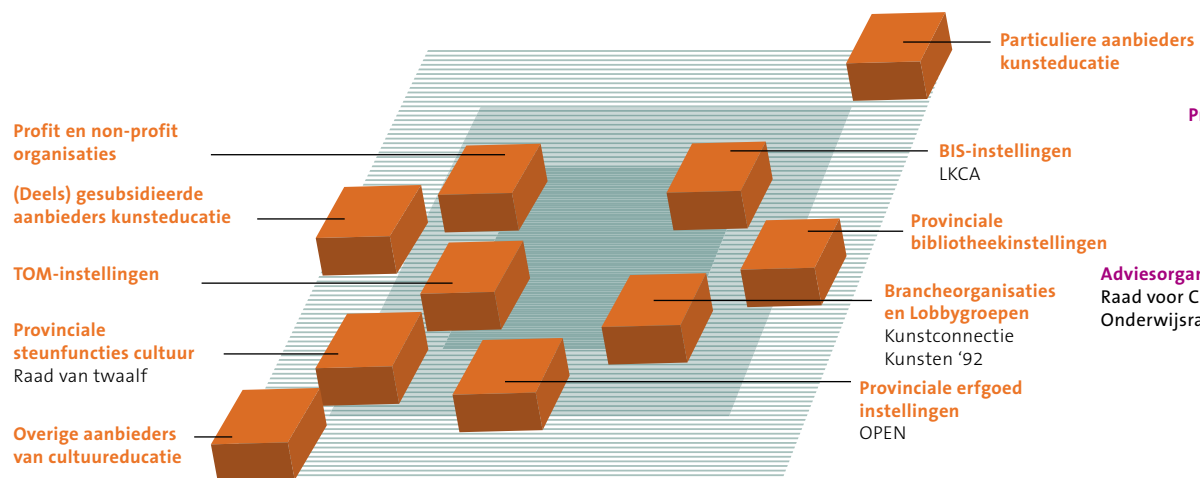
- 38 (Deels) gesubsidieerde aanbieders kunsteducatie in de vrije tijd
- 39 Particuliere aanbieders van kunsteducatie in de vrije tijd
- 40 Overige aanbieders van cultuureducatie

42 ONDERWIJS

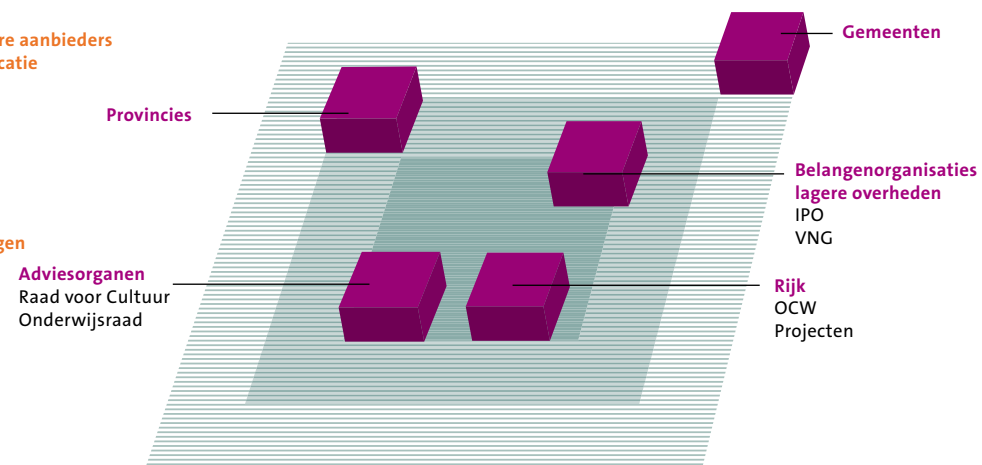
- 42 Basisonderwijs en speciaal onderwijs
- 46 Voortgezet onderwijs

44 KINDEROPVANG

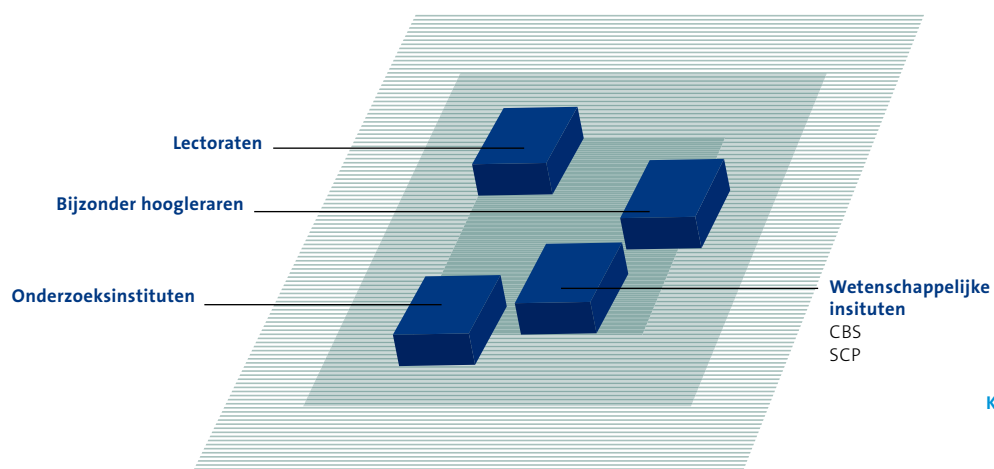
CULTUUR



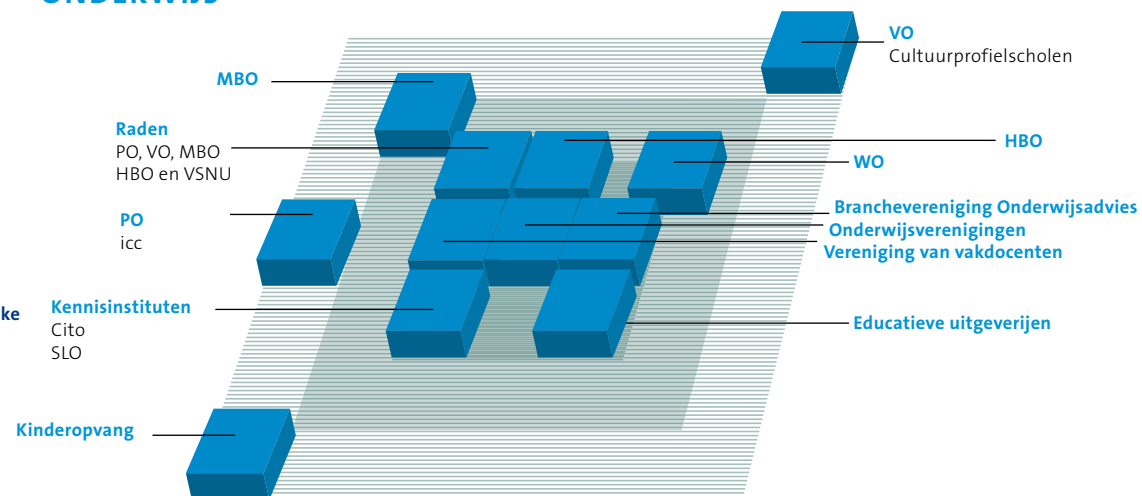
BELEID



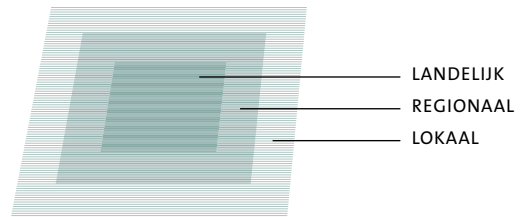
ONDERZOEK



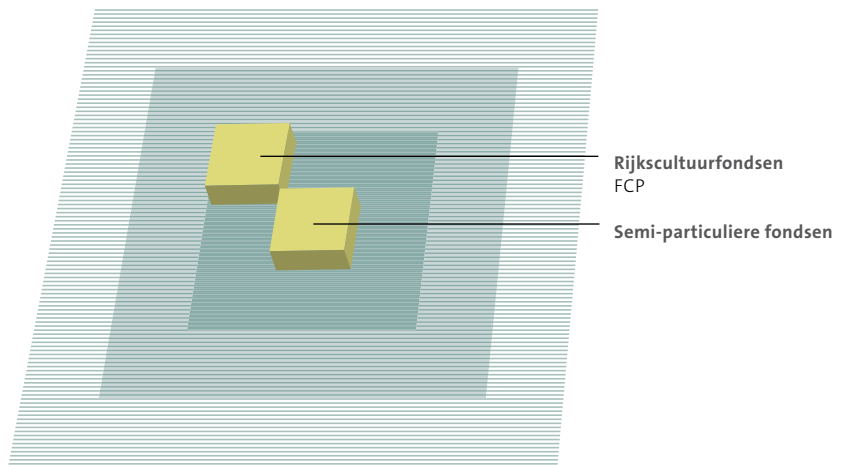
ONDERWIJS



LEGENDA



FONDSEN



LEESWIJZER

De publicatie beoogt een beeld te schetsen van de infrastructuur voor cultuureducatie in Nederland per 1 januari 2013 voor alle belangstellenden in de sector. We hebben er naar gestreefd in deze publicatie een overzicht te geven van alle (groepen) actoren die een rol spelen bij cultuureducatie binnen- en buitenschools. Onderlinge relaties of uitgebreide taakomschrijvingen, zeker van individuele instellingen, komen daarom over het algemeen niet aan bod. Om het overzicht te behouden, was het soms nodig om alleen op hoofdlijnen naar de sector te kijken en niet te diep op de details in te gaan. Ook willen we niet pretenderen dat deze publicatie volledig is. Dat is onmogelijk, zeker gezien de fluctuaties in het veld. Daarom kan deze publicatie het beste gebruikt worden als startpunt voor verkenning van de infrastructuur cultuureducatie. De publicatie is ingedeeld op basis van de drie overheidslagen: landelijk, provinciaal en lokaal. Per onderdeel vind je informatie over het beleid, culturele instellingen, onderwijs en 'anders'.



IS DE CIRKEL NOG ROND?

Bij de start van ons instituut in 2001 maakten we een boekje met als titel 'De cirkel is rond?'. Hierin stonden ferme uitspraken van mensen die er toe deden en korte beleidsteksten over de wording van het nieuwe kennisinstituut voor cultuureducatie, Cultuurnetwerk Nederland.

Ik heb het boekje voor me liggen en blader het door. Ik kom het LOAM tegen, het SBA, de VKV, Erfgoed Actueel, de Inspectie Kunstzinnige Vorming en Amateurkunst, het Tweede Fase Adviespunt en allerlei andere organisaties die er nu niet meer zijn, of die samen met andere verder gingen. Ook de mensen zijn er niet meer of werken voor zichzelf, zoals Leo van der Meer, Wim Knulst, Claartje Bunnik, Jan van Muilekom, Hans Onno van den Berg, Henk Kraima, Patricia van Ballegooyen en Jan Wagemakers. En al heel snel is Cultuurnetwerk Nederland ook verleden tijd.

De infrastructuur voor cultuureducatie lijkt op een strand vol zandkastelen, die we vol enthousiasme en met de beste bedoelingen bouwden. Met elke eb-en-vloed beweging dreigt het water ze echter weg te vagen. Niet dat het elke dag raak is, maar beweging is er de laatste tijd mijns inziens wat teveel in de infrastructuur. Wat gisteren een beginnend instituut was, bestaat morgen al niet meer. Ik noem sectorinstituten als Erfgoed Nederland,

Kunstfactor en het NMI (het Nederlands Muziekinstituut). Ik denk aan provinciale instellingen voor cultuureducatie die eind 2012 opgeheven zijn, zoals het KCO in Overijssel, of die hun taken moeten wijzigen vanwege forse bezuinigingen. En natuurlijk ook aan de lokale centra voor de kunsten die massaal harde klappen moeten opvangen. Muziekscholen en creativiteitscentra, die sinds de vijftiger en zestiger jaren van de vorige eeuw een snelle uitbreiding kenden, worden nu opgeheven. Die centra vervulden in de lokale en regionale infrastructuur van scholen, bibliotheken, culturele instellingen, amateurkunstverenigingen en sociaal-cultureel werk een belangrijke functie: als een voorziening waarin zowel 'gevoelens van saamhorigheid als de behoefte aan actieve culturele participatie' centraal stonden, aldus de muziekhistoricus Vos in zijn *Democratisering van de schoonheid* (1999). Wat we vorig jaar in het *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie* voorspelden lijkt nu al bewaarheid te worden. Uitholling van functies en versoering van het aanbod leiden tot minder publiek, minder eigen inkomsten, minder werkgelegenheid en tot de vraag 'hoe lang nog?'. Bovendien hebben de centra te maken met toenemende concurrentie op de vrijetijdsmarkt, gezien de schaarsere vrije tijd, nieuwe vormen van vrijetijdsbesteding en een groeiend aantal aanbieders in de vorm van

individueel of in groepen werkende zzp'ers, waardoor de lokale infrastructuur geheel andere vormen aanneemt¹. En wat voor de vrijetijdsmarkt geldt, is evenzeer van toepassing op de infrastructuur voor cultuureducatie in het onderwijs.

Kortom, er is sprake van, zoals dat eufemistisch heet, een turbulente omgeving waarin de instellingen weloverwogen, goed geplande strategische keuzes moeten maken om niet door het opkomende water verrast te worden. Wat over tien jaar nog overeind staat of nieuw is ontwikkeld, is nu bijna niet te voorspellen. Is de huidige kaalslag vernietigend of komt er al snel een nieuwe infrastructuur voor in de plaats?

Zo komt in de nationale infrastructuur het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) in de plaats van Cultuurnetwerk Nederland en Kunstfactor. Centraal in de opdracht staat de professionalisering van de educatiefunctie in de cultuursector, de kwaliteit van het cultuuronderwijs en de deskundigheidsbevordering binnen de amateurkunst. Het instituut heeft voorts een landelijke informatie- en netwerkfunctie en zet een onderzoeksagenda op. Ook neemt het kennisinstituut de kennisondersteuning voor erfgoededucatie over van Erfgoed Nederland.

Nu er zich, onder invloed van bezuinigingen, grote veranderingen voordoen in de infrastructuur - uit literatuur, databestanden en via partners - bij elkaar te brengen, te analyseren en ontwikkelingen in kaart te brengen. Dat is een mooie opdracht voor het LKCA. Deze publicatie betreft een beschrijving van de infrastructuur cultuureducatie aan de start van 2013. En dat is nuttig en nodig, zeker nu zelfs de Raad voor Cultuur in zijn *Sectoranalyse Amateurkunst en Cultuureducatie* vindt dat de infrastructuur in Nederland op het gebied van cultuureducatie en vrijetijdsbeoefening in de kunsten aan een buitenstaander nauwelijks meer is uit te leggen (2011)². Met deze publicatie *Het Cultuurnetwerk* neemt Cultuurnetwerk Nederland voor cultuureducatie al een voorschot op deze activiteit.

Doe ik toch een voorzichtige poging tot een blik op de toekomst, dan lijkt het nu al of organisaties en instellingen in onze infrastructuur de inhaalslag maken om aan eigentijdse wensen en behoeften te voldoen en wie weet maken zij de cirkel snel weer rond.

Piet Hagenaars
Directeur Cultuurnetwerk Nederland

Cultuurnetwerk Nederland / Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) – Piet Hagenaars (directeur / directeur a.i.)

Kennisuitwisseling in sterke, levendige netwerken

‘Onder de landelijke vlag ‘Cultuur en School’ is cultuureducatie stevig op de agenda komen te staan. Cultuurnetwerk Nederland heeft daarbij, aldus de vorige staatssecretaris Halbe Zijlstra, in veel gevallen een belangrijke rol gespeeld. Cultuurnetwerk Nederland heeft informatie en kennis ontwikkeld, gedeeld en toegankelijk gemaakt. Kennisnetwerken zijn opgebouwd en benut om samen met velen de deskundigheid in praktijk, beleid en onderzoek voor cultuureducatie en amateurkunst te bevorderen.

¹ M. van Hoorn & P. Hagenaars (2011). Projectsubsidies en de marktstrategie van centra voor de kunsten. In T. Ildens, M. van Hoorn, A. van den Broek & C. van Rensen (Eds.). *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2011* (pp. 129-143). Utrecht: Fonds voor Cultuurparticipatie.

² Raad voor Cultuur (2011). *Advies bezuiniging cultuur 2013-2016: sectoranalyses*. Den Haag: Raad voor Cultuur.



LANDELIJKE ACTOREN



8 BELEID

- 8 Rijk
- 10 Landelijke projecten
- 12 Rijksadviesorganen
- 12 Belangenorganisaties lagere overheden

14 CULTURELE INSTELLINGEN

- 14 BIS en TOM
- 16 LKCA
- 18 Profit en non-profit
- 19 Brancheorganisaties en lobbygroepen

20 ONDERWIJS

- 20 Onderwijsraden
- 21 Branchevereniging onderwijsadvies
- 21 Verenigingen van vakdocenten
- 21 Onderwijsverenigingen
- 21 Onderwijsbonden
- 22 Uitgeverijen
- 22 Kenniscentra onderwijs en jeugd
- 22 HBO
- 24 Wetenschappelijk onderwijs

24 FONDSEN

- 24 Rijkscultuurfondsen
- 25 (Semi)particuliere culturele fondsen

26 ONDERZOEK

RIJK

Het Rijk zorgt voor de bekostiging en het wettelijk kader van het onderwijs. De verantwoordelijkheid voor cultuur is vastgelegd in de Wet op het specifiek cultuurbeleid. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) verdeelt de subsidies voor culturele instellingen in de zogenaamde Landelijke Basisinfrastructuur.

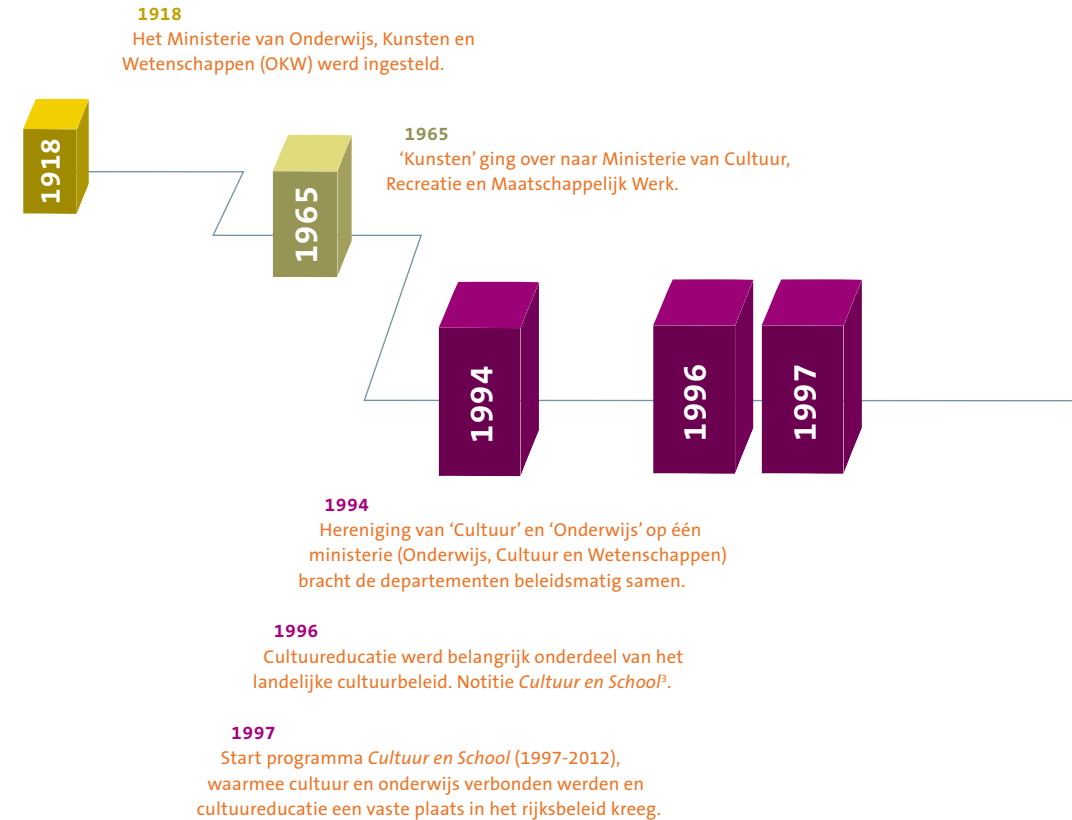
www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur

_Wet op het specifiek cultuurbeleid

Sinds 11 maart 1993 bestaat de Wet op het specifiek cultuurbeleid. Deze wet vormt de wettelijke basis voor het verstrekken van specifieke rijkssubsidies voor cultuur. Hierin staat onder andere beschreven dat de minister elke vier jaar het cultuurbeleid vastlegt in een nota als basis voor de regels voor de verstrekking van subsidies in die periode.

_Landelijke basisinfrastructuur

De landelijke basisinfrastructuur is bedoeld voor culturele instellingen die een specifieke functie in het landelijke bestel vervullen of een kernfunctie innemen in de regionale en stedelijke infrastructuur. Hieronder vallen ook de cultuurfondsen. De financiering van de landelijke basisinfrastructuur valt onder rechtstreekse ministeriële verantwoordelijkheid. (zie pagina's 14 + 24).

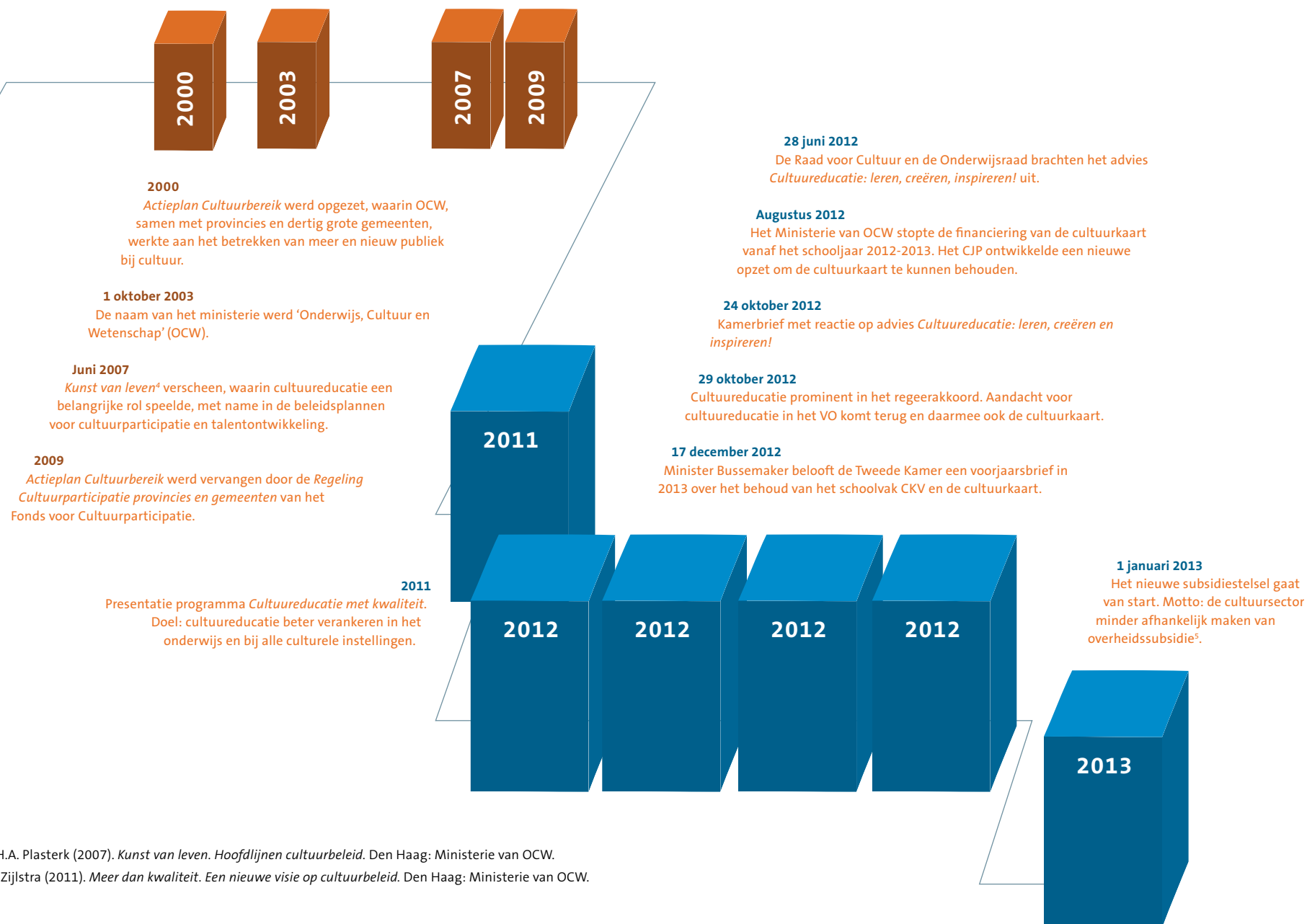


Ministerie van OCW - Joost Kuggeleijn (coördinerend beleidsmedewerker)

In samenwerking innovatie stimuleren

Als ministerie hebben we een landelijke verantwoordelijkheid voor de bekostiging en het wettelijk kader voor het onderwijs, de rijksfinanciering van culturele instellingen (BIS) en de landelijke ondersteuning door middel van kennis en netwerken. We kijken daarbij naar trends en ontwikkelingen en stimuleren innovatie in samenwerking met gemeenten, provincies, het landelijke expertisecentrum cultuureducatie Cultuurnetwerk Nederland/ LKCA en het Fonds voor Cultuurparticipatie.

³ T. Netelenbos & A. Nuis (1996). *Cultuur en school*. Den Haag: SDU.



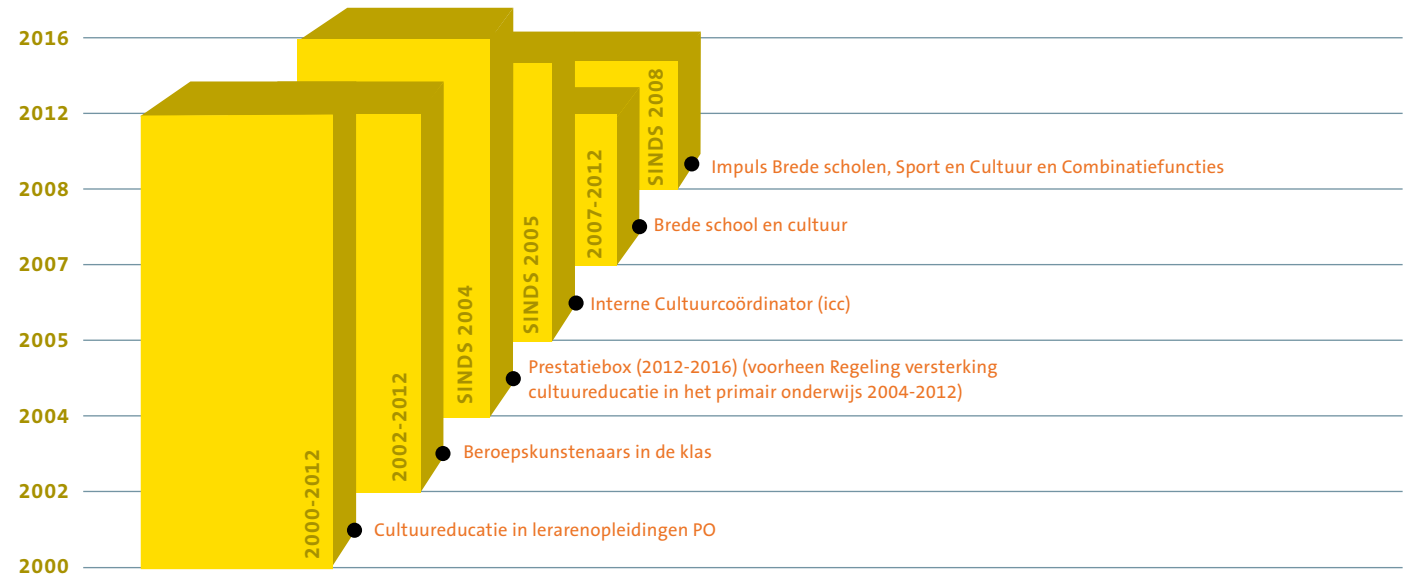
⁴ R.H.A. Plasterk (2007). *Kunst van leven. Hoofdpijnen cultuurbeleid*. Den Haag: Ministerie van OCW.

⁵ H. Zijlstra (2011). *Meer dan kwaliteit. Een nieuwe visie op cultuurbeleid*. Den Haag: Ministerie van OCW.

LANDELIJKE PROJECTEN

Het Rijk stimuleert cultuureducatie met verschillende landelijke initiatieven. Bij deze projecten werkt het Rijk samen met de provincies en de grote gemeenten.

Om onderwijs en cultuur te verbinden initieerde het ministerie van OCW in 1997 het programma Cultuur en School. Vanaf 2013 wordt dit programma vervangen door het rijksprogramma Cultuureducatie met kwaliteit. Daarnaast zijn er andere landelijke regelingen en projecten voor cultuureducatie. Een overzicht:



PRIMAIR ONDERWIJS

Prestatiebox (2012-2016)

Doel van de Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs (2004-2012) was om cultuureducatie te verankeren in het schoolprogramma. Deze regeling is vervangen door prestatiebox. Via de Regeling prestatiebox po ontvangen scholen jaarlijks 10,90 euro per leerling voor het versterken van de samenhang binnen het leergebied kunstzinnige oriëntatie en voor het verhogen van de kwaliteit van cultuureducatie. Naast cultuureducatie zijn in de Regeling prestatiebox middelen opgenomen voor opbrengstgericht werken en professionalisering van leraren en schoolleiders.

Cultuureducatie in lerarenopleidingen PO (2000-2012)

Van 2000 tot 2012 stelde OCW geld beschikbaar voor de versterking van cultuureducatie in pabo's. Met de subsidie is een netwerk opgebouwd om kennis uit te wisselen, zijn handvatten voor pabo's ontwikkeld en zijn innovatieve projecten gesteund in cultuurwerkplaatsen.

Brede school en cultuur (2007-2012)

De overheid stimuleert de oprichting van brede scholen. Dit zijn scholen waarbij onderwijs wordt gecombineerd met bijvoorbeeld opvang, zorg, welzijn, sport of cultuur. Op cultureel gebied werken brede scholen samen met culturele instellingen, centra voor de kunsten en amateurverenigingen. Doel van deze regeling was om kennis te genereren en good practices te verzamelen voor cultuureducatie in de brede school.

Interne Cultuurcoördinator (icc) (sinds 2005)

Het doel van dit landelijke project is dat op alle basisscholen in Nederland minstens één interne cultuurcoördinator (icc'er) werkzaam is in een goede infrastructuur met netwerken, scholing, een cultuuraanbod en ondersteunende overheden. Inmiddels zijn er bijna 5000 icc'ers (juni 2012).

www.cultuurcoordinator.nl

Beroepskunstenaars in de klas – BIK (2002-2012)

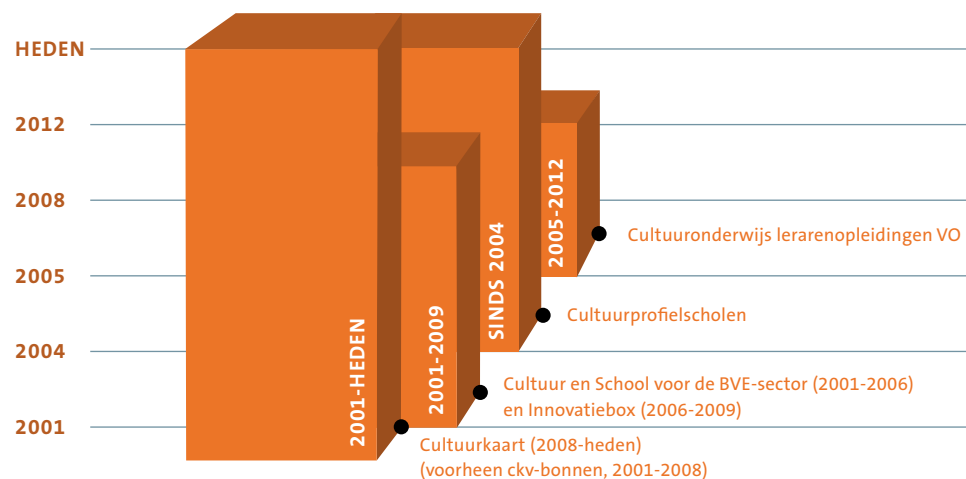
Tijdens een eenjarige opleiding leren professionele kunstenaars projecten voor het basisonderwijs te ontwikkelen en uit te voeren in de klas. Na stopzetting van de subsidie is de opleiding op meerdere locaties zelfstandig voortgezet.

www.kunstenaarsindeklas.nl

Impuls Brede scholen, Sport en Cultuur en Combinatiefuncties (sinds 2008)

Met deze regeling willen de ministeries van OCW en VWS combinatiefuncties op brede scholen realiseren. De combinatiefunctionaris cultuur (cultuurcoach genoemd) brengt leerlingen in contact met kunst en cultuur.

www.cultuurcoaches.nl



VOORTGEZET ONDERWIJS

Cultuurkaart (2008-2012)

Doel van de cultuurkaart (voorheen kv-bonnen) is om jongeren meer bij cultuur te betrekken en om te zorgen dat culturele instellingen hun aanbod toegankelijk maken voor jongeren. Met de cultuurkaart kunnen leerlingen individueel of in schoolverband culturele activiteiten financieren.

www.cjp.nl

Cultuuronderwijs lerarenopleidingen VO (2005-2012)

Sinds 2005-2006 heeft OCW verschillende subsidieregelingen opengesteld voor lerarenopleidingen VO die cultuureducatie in hun opleidingen willen opnemen. Met de subsidie ontwikkelden de opleidingen plannen om studenten te leren duurzame relaties te leggen en onderhouden met scholen en culturele instellingen (cultuurwerkplaatsen).

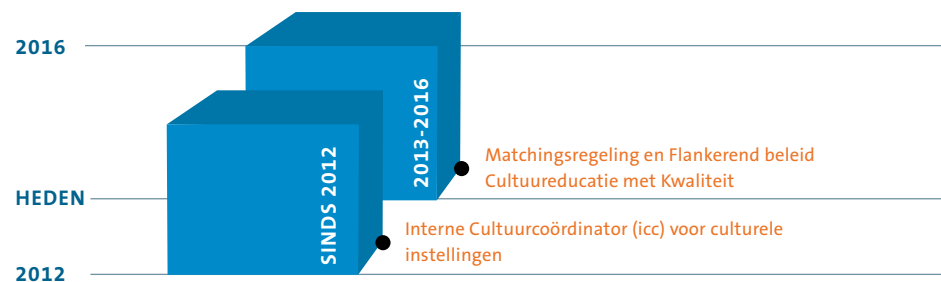
Cultuurprofiescholen (sinds 2004)

OCW stimuleerde en ondersteunde de ontwikkeling van cultuurprofiescholen in het voortgezet onderwijs, onder meer middels een Steunpunt Cultuurprofiescholen vanuit het idee dat het onderwijs wil inspelen op specifieke leerwensen van de leerling onder andere op het gebied van kunst en cultuur. Vanaf 2013 gaat het Steunpunt zonder subsidie verder.

www.cultuurprofiescholen.nl

Cultuur en School voor de BVE-sector en Innovatiebox (2001-2009)

Tussen 2001 en 2009 kregen mbo-opleidingen subsidie om cultuureducatieve projecten te financieren. Ook zijn er sinds 1999 negen creatieve mbo-opleidingen.



OVERIG

Matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit (2013-2016)

Deze regeling volgt het Actieplan Cultuurbereik (2001-2008) en de Regeling Cultuurparticipatie provincies en gemeenten (2009-2012) op. Met deze regeling beoogt het Fonds voor Cultuurparticipatie in samenwerking met gemeenten en provincies de kwaliteit te bevorderen van cultuureducatie. Via de regeling krijgen culturele instellingen subsidie voor verdieping van het schoolcurriculum, deskundigheidsbevordering van de leerkracht, versterking van de relatie tussen scholen en culturele omgeving, en ontwikkeling van beoordelingsinstrumentarium.

www.cultuurparticipatie.nl

Flankerend beleid (2013-2016)

Dit beleid van het Fonds voor Cultuurparticipatie zet in op het financieel ondersteunen van de landelijke ontwikkeling van concrete inhoudelijke handvatten en programma's voor deskundigheidsbevordering voor leraren en educatief medewerkers.

www.cultuurparticipatie.nl

Cursus Cultuur op Maat (sinds 2012)

Cultuurnetwerk Nederland ontwikkelde Cultuur op Maat waarin cultuuraanbieders meer leren over lesinhouden, didactische en pedagogische theorieën, en over de dagelijkse praktijk op scholen.

www.cultuurcoordinator.nl

RIJKSADVIESORGANEN

De Raad voor Cultuur

Het wettelijk adviesorgaan van de regering en het parlement op het gebied van kunst, cultuur en media. De raad is onafhankelijk en adviseert, gevraagd en ongevraagd, over actuele beleidskwesties, subsidiebesluiten en culturele vraagstukken.

Uitgegeven recente adviezen op het gebied van cultuureducatie:

- *Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!* (juni 2012, in samenwerking met de Onderwijsraad)
- *Slagen in cultuur: culturele basisinfrastructuur 2013-2016*, deel Amateurkunst en Cultuureducatie (mei 2012)
- *Advies bezuiniging cultuur 2013 – 2016. Noodgedwongen keuzen* (april 2011)
- *Advies beleidsplan Fonds voor Cultuurparticipatie* (juli 2009)
- *Basisinfrastructuur 1.0 = Advies vierjaarlijkse cultuursubsidies voor instellingen, sectorinstituten en fondsen in de Basisinfrastructuur 2009-2012*, deel Amateurkunst en Cultuureducatie (mei 2008)
- *Onderwijs in cultuur. Versterking van cultuureducatie in primair en voortgezet onderwijs* (april 2006, in samenwerking met de Onderwijsraad)

- *Adviesaanvraag over concept-wetsvoorstel kwaliteit en toezicht cultuureducatie en amateurkunst* (februari 2004)
 - *Advies cultuureducatie* (mei 2003)
 - *Vooradvies Cultuur meer dan ooit*, deel Amateurkunst en cultuureducatie (april 2003)
- www.cultuur.nl

De Onderwijsraad

Het wettelijk adviesorgaan voor de regering op het terrein van het onderwijs. De raad is onafhankelijk en adviseert gevraagd en ongevraagd over de hoofdlijnen van het beleid en de wetgeving op het gebied van het onderwijs. Ook de Eerste en Tweede Kamer en gemeenten kunnen de raad om advies vragen.

Uitgegeven recente adviezen op het gebied van cultuureducatie:

- *Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!* (juni 2012, in samenwerking met de Raad voor Cultuur)
 - *Onderwijs in cultuur. Versterking van cultuureducatie in primair en voortgezet onderwijs* (april 2006, in samenwerking met de Raad voor Cultuur)
 - *Examenprogramma's vmbo maatschappijleer en kunstvakken* (januari 2000)
- www.onderwijsraad.nl

BELANGENORGANISATIES LAGERE OVERHEDEN

Interprovinciaal Overleg (IPO)

Het IPO is de vereniging van en voor de provincies. De provincies zijn de leden van de vereniging en zijn vertegenwoordigd in het bestuur en de Algemene Vergadering. Het IPO fungeert als belangenbehartiger van de provincies en biedt hen een platform om kennis en ervaring uit te wisselen, gezamenlijke standpunten te bepalen, en nieuwe initiatieven te ontwikkelen.

Cultuur en IPO

Het IPO maakt bestuurlijke afspraken met het Rijk en gemeenten over het cultuurbeleid. Bijvoorbeeld over het rijksprogramma Cultuureducatie met Kwaliteit.

www.iponl.nl

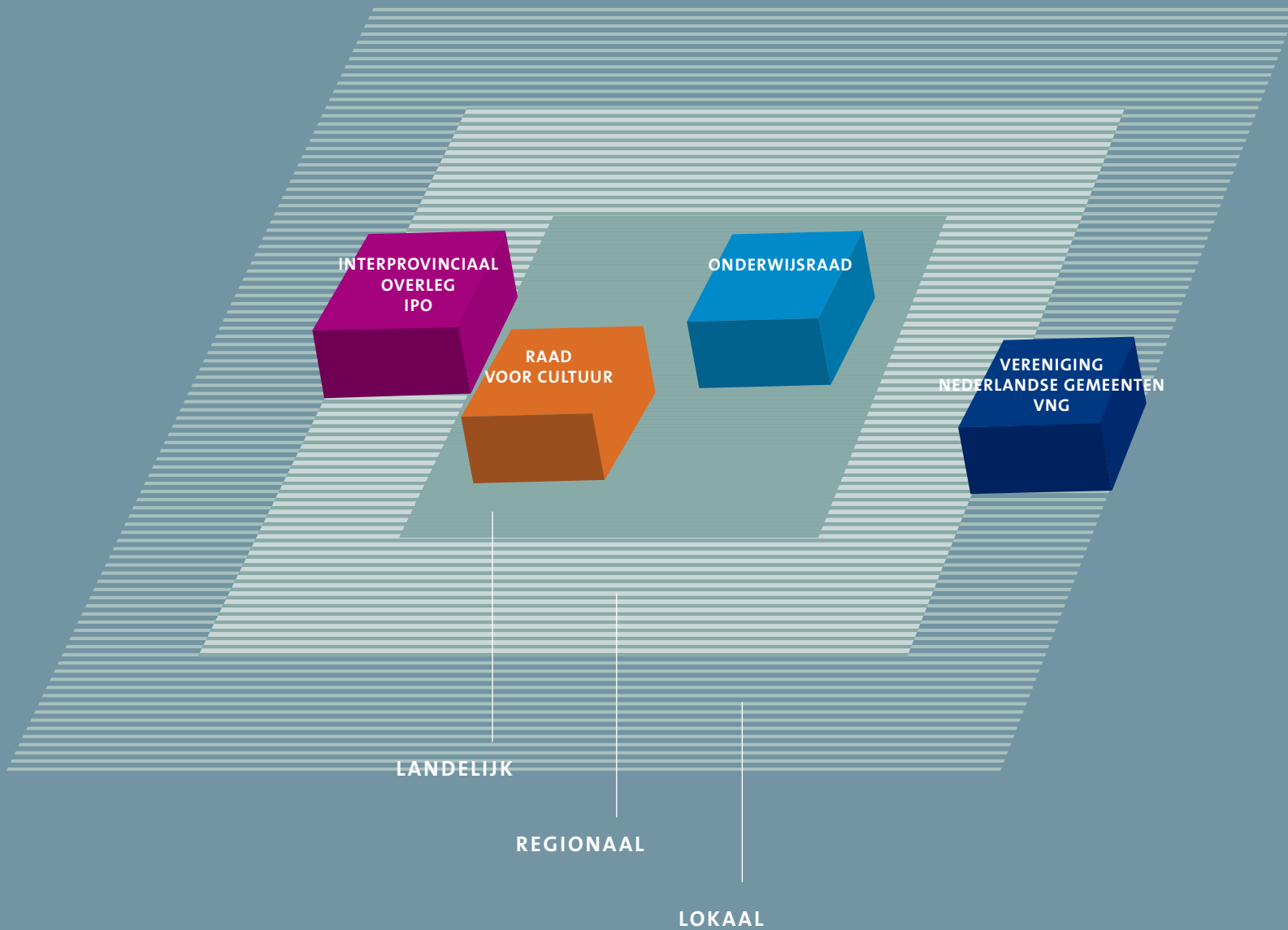
Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)

De VNG is de vereniging van en voor de gemeenten. De VNG is belangenbehartiger en adviseur van de gemeenten en vervult een platformfunctie. Het VNG-bestuur en de commissies zijn zoveel mogelijk gewogen samengesteld uit grote en kleine gemeenten, de verschillende delen van het land en politieke kleur.

Cultuur en VNG

De VNG maakt bestuurlijke afspraken met het Rijk en de provincies over het cultuurbeleid. Bijvoorbeeld over het rijksprogramma Cultuureducatie met Kwaliteit.

www.vng.nl



BIS EN TOM

Naast de matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit, zijn de culturele basisinfrastructuur en het programma Talentontwikkeling en Manifestaties de belangrijkste landelijke meerjarige subsidieregelingen voor culturele instellingen. De culturele basisinfrastructuur (BIS) bestaat uit instellingen die een vierjarige subsidie ontvangen van het Rijk en uit de rijkscultuurfondsen (zie daarvoor pagina 24). Voor de periode 2013-2016 ontvangen naast de cultuurfondsen 85 instellingen deze rijkssubsidie. Daarnaast ontvangen 18 initiatieven een twejarige subsidie van het Fonds voor Cultuurparticipatie in het kader van het programma Talentontwikkeling en Manifestaties (TOM) (zie de kaart op pagina 17).

_ Criteria basisinfrastructuur (BIS)

Naast hoge artistieke kwaliteit hanteerde het Rijk de volgende criteria bij toekenning van de subsidies voor 2013-2016:

- Publiek: instellingen moeten een groot en breed samengesteld publiek bereiken.
- Ondernemerschap: instellingen moeten werk maken van ondernemerschap.
- Participatie en educatie: instellingen moeten toegankelijk zijn voor kinderen en jongeren en samenwerken met het onderwijs.
- De instelling beheert een rijkscollectie van (inter)nationale betekenis of biedt aanbod van (inter)nationale betekenis aan.
- Een goede spreiding van kunst- en cultuurinstellingen in de regio's noord, oost, zuid, midden en de grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

Filminstituut EYE - Brit Thomassen (projectcoördinator educatieve inhoud, afdeling educatie)

Mediawijsheid vergroten en kwaliteit filmeducatie bevorderen

Eye vergroot de mate van mediawijsheid en bevordert de kwaliteit van filmeducatie door deskundigheidsbevordering op het gebied van filmeducatie, het geven van advies aan partners in het veld, de coördinatie van het netwerk filmeducatie, het beheer van gezamenlijke portals zoals filmeducatie.nl en de ontwikkeling van eigen projecten waarbij gebruik gemaakt wordt van de in huis aanwezige kennis en de rijke internationaal gerenommeerde collectie. Het nieuwe gebouw aan het IJ in Amsterdam-Noord is daarnaast een ontmoetingsplek voor jong en oud, professional of amateur, maker of ontvanger waarin heden, verleden en toekomst van onze beeldcultuur met elkaar verbonden wordt.

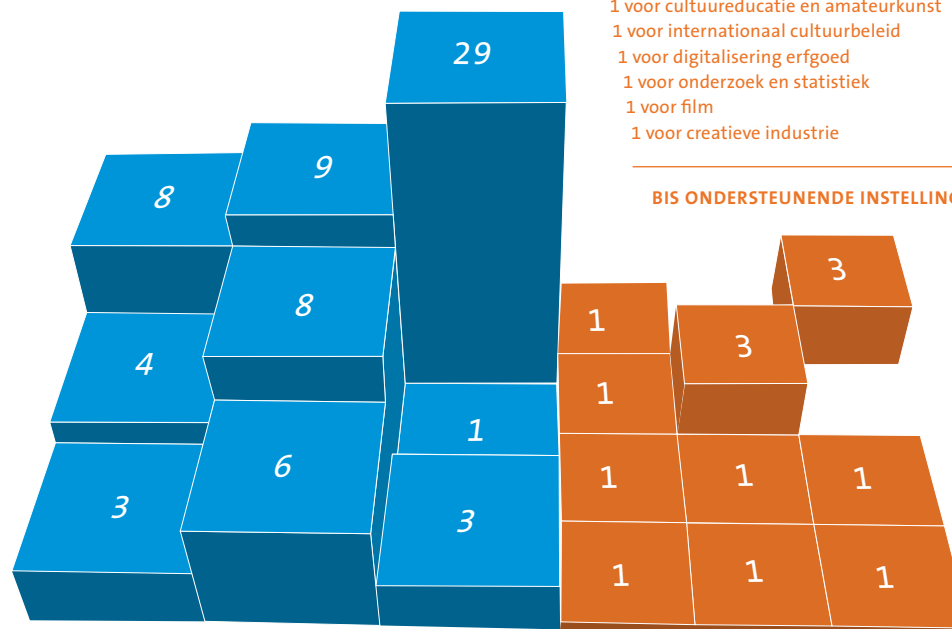
BIS/ BASISINFRASTRUCTUUR PER 2013

14 ondersteunende instellingen:

- 1 voor kunsthistorische documentatie
- 1 voor bibliotheken
- 3 voor beeldende kunst
- 3 voor letteren (instellingen)

- 1 voor cultuureducatie en amateurkunst
- 1 voor internationaal cultuurbeleid
- 1 voor digitalisering erfgoed
- 1 voor onderzoek en statistiek
- 1 voor film
- 1 voor creatieve industrie

BIS ONDERSTEUNENDE INSTELLINGEN



8 algemene theatergezelschappen
4 dansgezelschappen
3 filmfestivals

29 musea
1 festival voor de podiumkunsten
3 operagezelschappen

9 symfonieorkesten
8 jeugdtheatergezelschappen
6 presentatie-instellingen beeldende kunst

Museum Volkenkunde - Leiden
 Rijksmuseum van Oudheden - Leiden
 NCB Naturalis - Leiden
 Museum Boerhaave - Leiden
 Nationaal Glasmuseum Leerdam - Leerdam

ROTTERDAM:
 Ro Theater
 Theatergroep Max
 Scapino Ballet
 Rotterdams Philharmonisch Orkest
 Nederlands Fotomuseum
 Witte de With
 International Film Festival Rotterdam

DEN HAAG:
 Het Nationale Toneel
 Het Nationale Toneel / NT Jong
 Nederlands Dans Theater
 Residentie Orkest
 Letterkundig Museum
 Museum Meermanno-Westreenianum
 Museum De Gevangenpoort
 Mauritshuis

ONDERSTEUNEND:
 NIADEC[G1] - Rotterdam
 DEN HAAG:
 Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
 Sectorinstituut Openbare Bibliotheken
 Digitaal Erfgoed Nederland

Muiderslot - Muiden
 Zuiderzeemuseum - Enkhuizen
 Teylers Museum - Haarlem

AMSTERDAM:
 Toneelgroep Amsterdam
 De Toneelmakerij
 Opera & Ballet Amsterdam (Het Nationale Ballet)
 Koninklijk Concertgebouworkest
 Nederlands Philharmonisch Orkest
 Holland Symfonia Amsterdam
 Opera & Ballet Amsterdam
 Holland Festival
 Van Gogh Museum
 Rijksmuseum
 Het Scheepvaartmuseum
 Joods Historisch Museum
 Amstel 218
 Persmuseum
 De Appel
 International Documentary
 Filmfestival Amsterdam

ONDERSTEUNEND:
 AMSTERDAM:
 De Ateliers
 EYE Film Instituut Nederland
 Schrijvers School Samenleving
 Stichting Lezen
 Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten
 Dutch Centre for International Cultural Cooperation
 Boekmanstichting
 Rijksakademie van beeldende kunsten

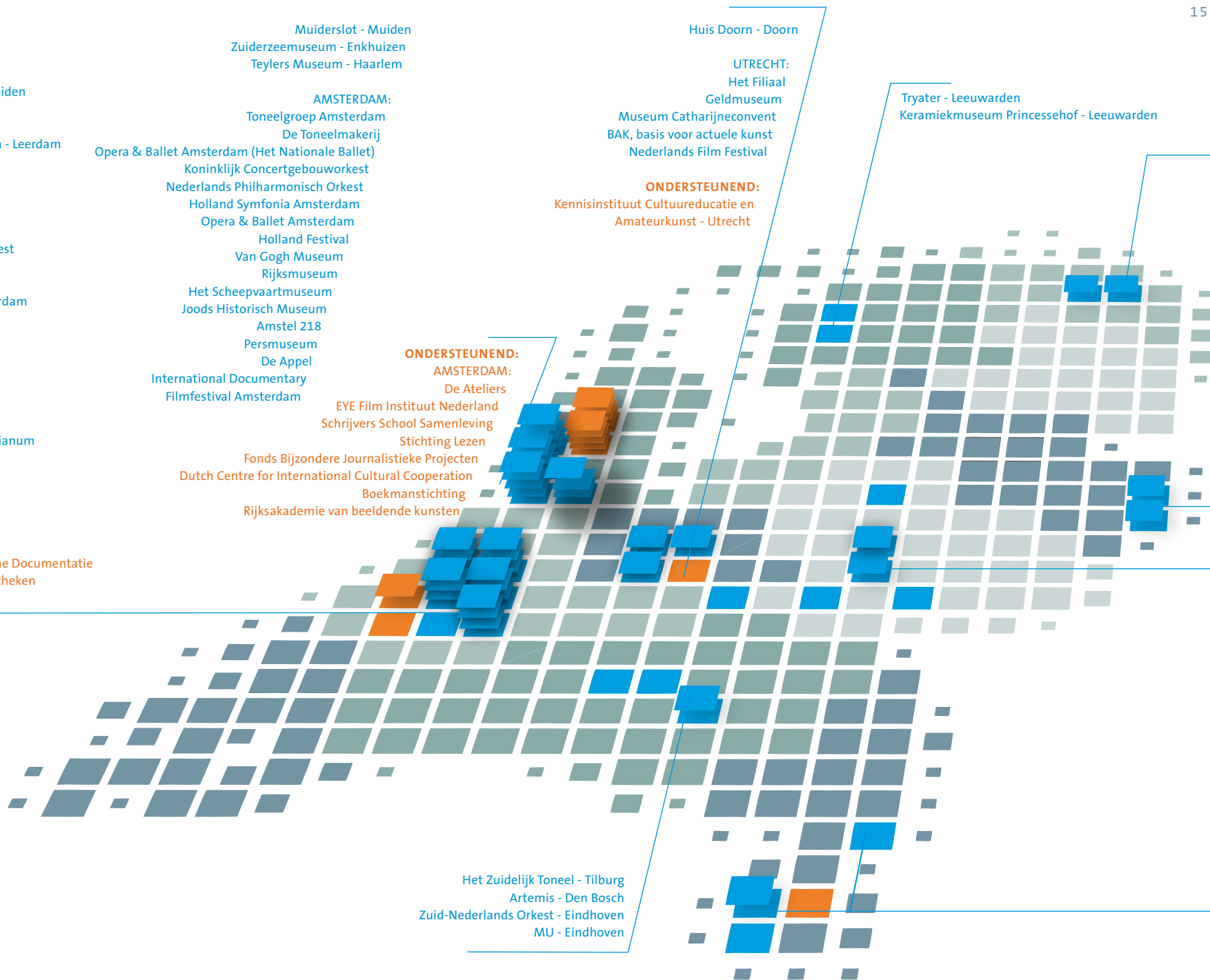
Huis Doorn - Doorn

UTRECHT:
 Het Filiaal
 Geldmuseum
 Museum Catharijneconvent
 BAK, basis voor actuele kunst
 Nederlands Film Festival

ONDERSTEUNEND:
 Kennisinstituut Cultuureducatie en
 Amateurkunst - Utrecht

Tryater - Leeuwarden
 Keramiekmuseum Princessehof - Leeuwarden

Het Zuidelijk Toneel - Tilburg
 Artemis - Den Bosch
 Zuid-Nederlands Orkest - Eindhoven
 MU - Eindhoven



Noord Nederlands Toneel - Groningen
Het Houten Huis - Groningen
Het Noord Nederlands Orkest - Groningen
Stichting Fotografie Noorderlicht - Groningen

Jeugdtheater Sonnevand - Enschede
Nederlands Symfonieorkest - Enschede
Nationale Reisopera - Enschede
Rijksmuseum Twente - Enschede

Paleis Het Loo - Apeldoorn
Kröller-Müller Museum - Otterlo
Museum Slot Loevestein - Zaltbommel
Afrika Museum - Groesbeek
Toneelgroep Oostpool - Arnhem
Nederlands Openluchtmuseum - Arnhem
Introdans - Arnhem
Het Gelders Orkest - Arnhem

Het Laagland - Sittard
Opera Zuid - Maastricht
Marres, centrum voor contemporaine cultuur - Maastricht
Toneelgroep Maastricht - Maastricht

ONDERSTEUNEND:
Jan van Eyck Academie - Maastricht

01|01|2013 LKCA

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)

Missie en visie

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) ambieert een wezenlijke bijdrage te leveren aan de culturele levensloop van kinderen, jongeren en volwassenen. Het LKCA streeft ernaar dat zoveel mogelijk mensen een leven lang deelnemen aan kunst en cultuur. Samen met betrokken professionals wil het LKCA de kwaliteit van voorzieningen en activiteiten die ontwikkeld worden ten behoeve van ieders culturele levensloop, vergroten.

Hoofdtaken van het LKCA zijn:

- Deskundigheidsbevordering van professionals die werkzaam zijn in het kunst- en cultuuronderwijs en bij educatieve afdelingen in de cultuursector, en van het bestuurlijk en artistiek kader in de amateurkunst.
- Landelijke informatie- & netwerkfunctie cultuureducatie en amateurkunst.
- Onderzoek & monitoring cultuureducatie en amateurkunst.

Prioriteit hierbij hebben de volgende activiteiten:

- Het ontwikkelen van de infrastructuur cultuureducatie en amateurkunst. Goede samenwerking tussen overheden, scholen, culturele instellingen en aanbieders van cultuureducatie en amateurkunst is daarbij van primair belang.
- Kunst en cultuur naar het hart van het (primair) onderwijs brengen.

Met dit doel worden de kerndoelen voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie - inclusief die voor erfgoededucatie – uitgewerkt in toetsbare referentieniveaus en doorgaande leerlijnen. Ook worden scholen en cultuuraanbieders beter toegerust.

- Het bevorderen van de kwaliteit van en samenhang in de amateurkunst. Met dit doel worden goede voorbeelden en beleidshandreikingen ontsloten.
- Het stimuleren van de culturele levensloop.

Er wordt een verbinding gelegd tussen kunstzinnige oriëntatie op school en buitenschoolse kunstbeoefening

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst is op 1 januari 2013 ontstaan uit een samenvoeging van Cultuurnetwerk Nederland (landelijk expertisecentrum cultuureducatie) en Kunstfactor (sectorinstituut amateurkunst).

_ Cultuureducatie

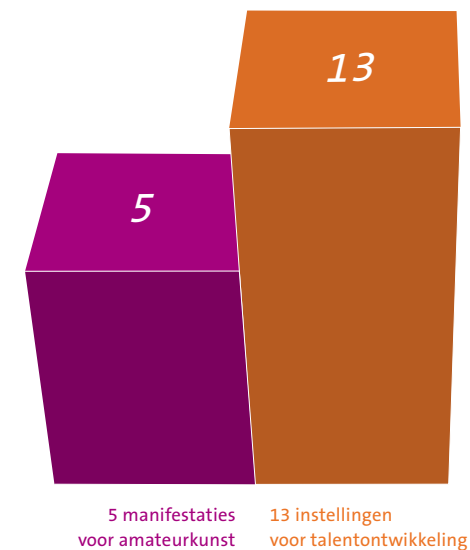
Cultuureducatie is een verplichting voor alle instellingen in de basisinfrastructuur. Alle uitvoerende en presenterende instellingen moeten samenwerken met het onderwijs en toegankelijk zijn voor kinderen en jongeren. Van de ondersteunende instellingen is het LKCA de aangewezen instelling voor kennis en informatie over educatie, maar ook de andere ondersteunende instellingen besteden soms aandacht aan cultuureducatie. Stichting Lezen bijvoorbeeld werkt aan leesbevordering en EYE Filminstituut heeft een filmeducatief aanbod voor onderwijs.

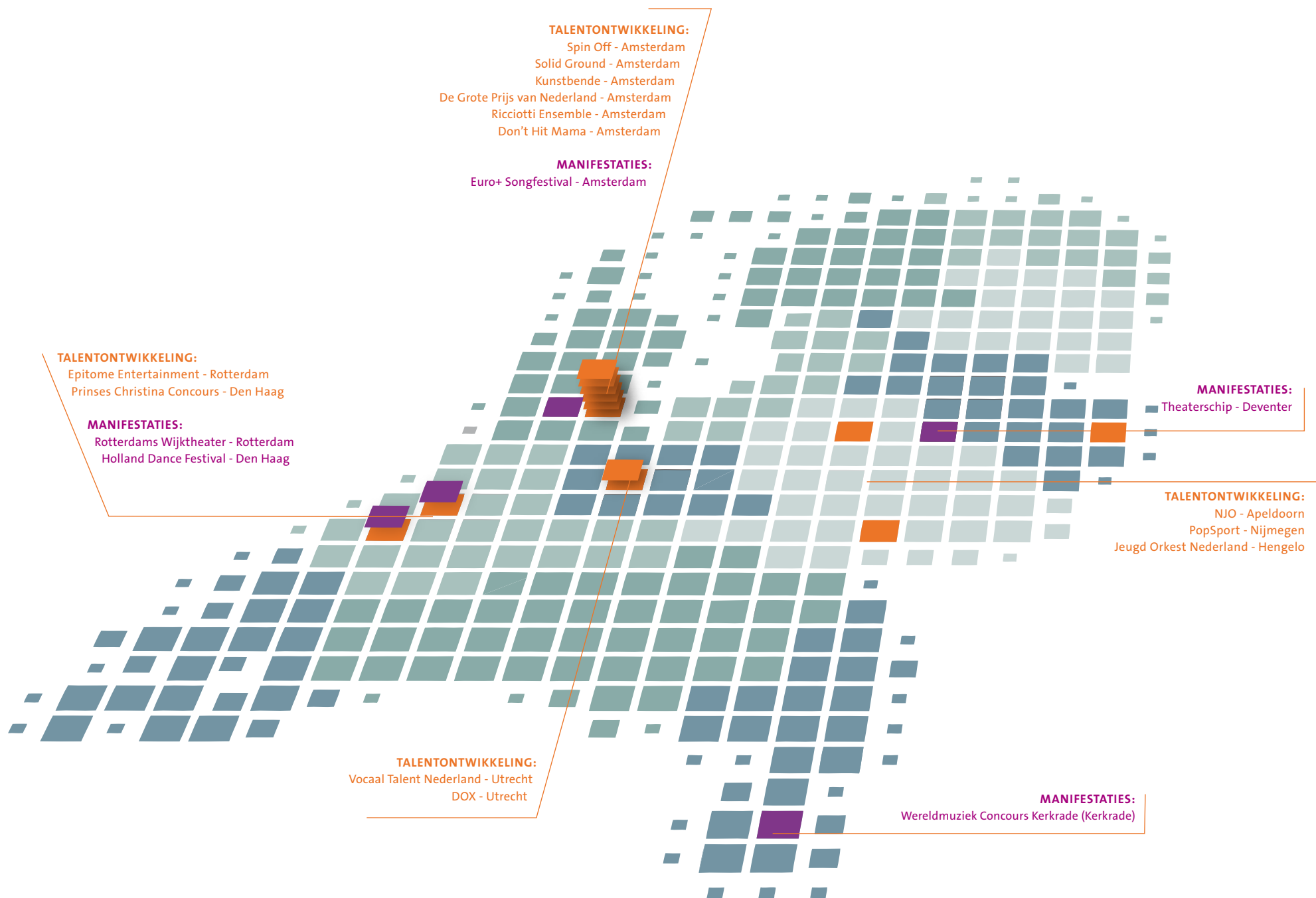
TOM/ TALENTONTWIKKELING EN MANIFESTATIES PER 2013

Programma talentontwikkeling en _ manifestaties (TOM)

Voor cultuureducatie en amateurkunst zijn ook de initiatieven relevant die binnen de regeling Talentontwikkeling en Manifestaties subsidie ontvangen. Met een totaalbudget van 6 miljoen euro financiert deze regeling per 1 januari 2013:

- 13 instellingen op het gebied van talentontwikkeling voor jongeren tussen de 8 en 24 jaar. Het gaat dan om presentatiemogelijkheden of wedstrijden inclusief begeleiding voor jongeren die perspectief hebben op een professionele loopbaan in de kunsten.
- 5 manifestaties die een significante bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de amateurkunst.





PROFIT EN NON-PROFIT

Op landelijk niveau zijn er veel culturele instellingen, profit en non-profit, die zich wel inzetten voor cultuureducatie, maar geen meerjarige subsidie ontvangen. Zij komen op verschillende manieren aan inkomsten: losse subsidies, fondsenwerving, eigen inkomsten etc. Zo zijn er bijvoorbeeld ...

... instellingen voor **specifieke doelgroepen**, zoals *Stichting Special Arts Nederland* die zich bezighoudt met kunstbeoefening door mensen met een handicap.

(www.specialarts.nl)

... instellingen die zich inzetten voor **promotie van educatie in een specifieke discipline**, bijvoorbeeld de *Landelijke stichting promotie muziekimprovisatie (SWING)* (www.swingweb.nl), of de *Gehrels Vereniging* (www.gehrelsonline.nl) ter bevordering van algemene muzikale vorming. Ander voorbeeld is *Stichting Entoen.nu* (www.entoen.nu) ter bevordering van het gebruik van de canon van Nederland in het onderwijs.

... een brede groep aanbieders van **activiteiten en lesmaterialen voor het onderwijs** zoals het filmfestival voor de jeugd *Cinekid* (www.cinekid.nl), lesconcept *Het Kunstkabinet* (www.hetkunstkabinet.nl) of lespakket *Herrekijker* (www.herrekijker.nl).

... instellingen die **kunsteducatieve activiteiten in de vrije tijd** aanbieden, zoals *Buitenkunst* (www.buitenkunst.nl) met workshops, talentontwikkelingstrajecten en kunsteducatieve (zomer) kampen. Of de *Vrije Academie voor Kunsthistorisch Onderwijs* (www.vrijeacademie.nl) met lessen kunstgeschiedenis voor iedereen.

... en instellingen die **cultuureducatie op school en in de vrije tijd** ondersteunen op alle mogelijke manieren. Een bekend voorbeeld is het *CJP* (www.cjp.nl) met de cultuurkaart en de jongerenpas CJP. Buitenschoolse kunsteducatie wordt niet alleen ondersteund door brancheorganisaties (zie pagina 19), maar ook door *Kunstkeur* (www.kunstkeur.com) die een kwaliteitskeurmerk biedt en door *De Nationale Kunstlesbon* (www.denationalekunstlesbon.nl), een cadeaubon die je in kunt wisselen voor kunsteducatie in de vrije tijd.

BRANCHEORGANISATIES EN LOBBYGROEPEN

De vele (lokale) instellingen voor cultuureducatie zijn vaak verenigd in landelijke brancheorganisaties en vakverenigingen. Zij informeren hun achterban, stimuleren uitwisseling van kennis tussen de leden, werken aan de professionalisering en/of promotie en behartigen de belangen in het landelijk debat. Zij worden vaak (grotendeels) gefinancierd door de bijdragen van leden. Een overzicht van de (belangrijkste) organisaties en hun ledenaantallen (zoals vermeld op hun sites).

KUNSTEDUCATIEVE INSTELLINGEN

Kunstconnectie

Voor centra voor de kunsten, muziekscholen, provinciale ondersteuningsinstellingen en andere werkgevers die kunsteducatie bieden en kunstbeoefening mogelijk maken.

165 leden

www.kunstconnectie.nl

Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten

Voor bestuurders, docenten, beroepskrachten en vrijwilligers werkzaam bij volksuniversiteiten.

85 leden

www.bnvu.nl

Stichting Circomundo

Voor jeugdcircussen.

40 leden

www.circomundo.nl

Stichting Netwerk Jeugdtheaterscholen (SNJTS)

Voor jeugdtheaterscholen.

39 leden

www.jeugdtheaterscholen.nl

Nederlandse Brancheorganisatie van Balletscholen (NBOB)

Voor particuliere aanbieders van ballet- en danskunstonderwijs.

26 leden

www.nbob.nl

OVERIGE CULTURELE INSTELLINGEN MET CULTUUREDCATIEF AANBOD

Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB)

197 leden

www.debibliotheken.nl

Vereniging Nederlandse Poppodia en -Festivals (VNPFF)

83 leden

www.vnpf.nl

Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties (VSCD)

154 leden

www.vscd.nl

NAPK, Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten

76 leden

www.napk.nl

Nederlandse Museumvereniging (NMV)

501 leden

www.museumvereniging.nl

Nederlandse Galerie Associatie

200 leden

www.nga.nu

Nederlandse Vereniging van Bioscoopexploitanten

242 leden

www.nvbinfocentrum.nl

Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland

290 leden

www.olon.nl

Voor een overzicht van (vak)docentverenigingen op het gebied van kunst- en cultuureducatie zie pagina 21 (onderwijs, landelijk).

LOBBYGROEPEN

Kunsten '92

Belangenvereniging voor instellingen op het gebied van kunst, cultuur en erfgoed.

435 leden

www.kunsten92.nl

ONDERWIJSRADEN

PO-Raad

De PO-Raad is een vereniging met 894 aangesloten schoolbesturen, die samen 6.753 scholen vertegenwoordigen. Dit is 76% van het totaal aantal schoolbesturen.

Het is de sectororganisatie voor het primair onderwijs. Behartigt de belangen van de besturen in het basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs.

De PO-Raad reageert op adviezen van de Onderwijsraad, informeert zijn leden over regelgeving en is de gesprekspartner van de minister van Onderwijs.

www.poraad.nl

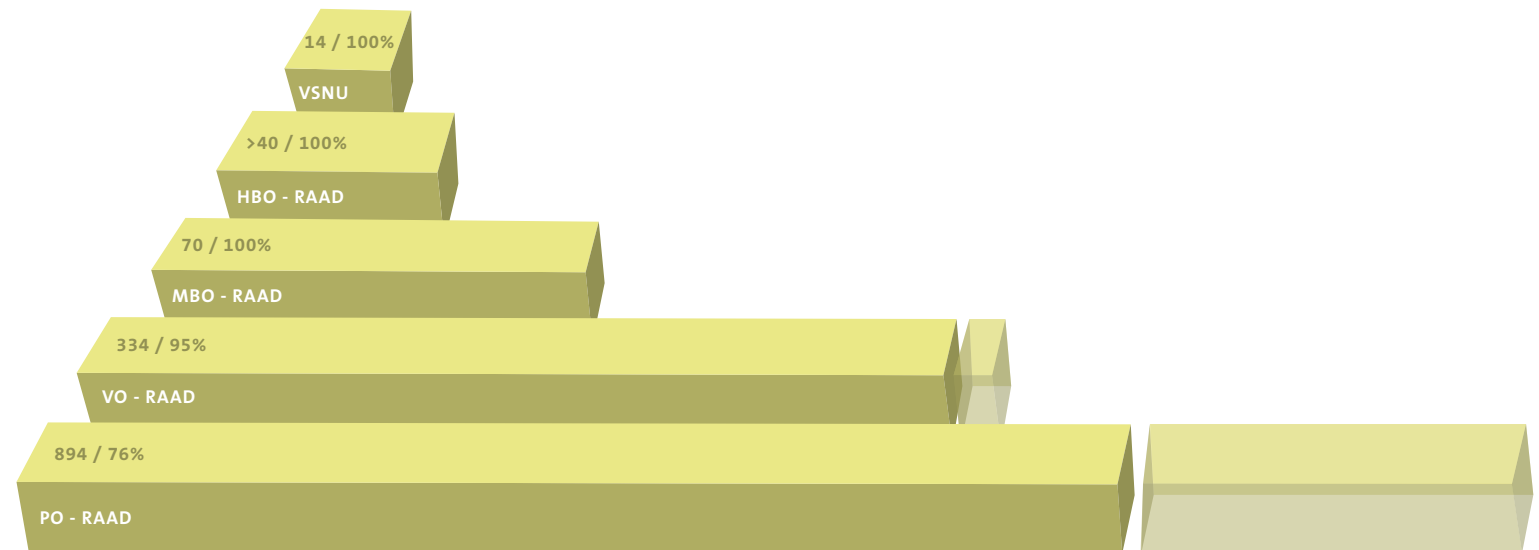
VO-raad

De VO-raad is een vereniging van 334 schoolbesturen en ruim 600 scholen in het voortgezet onderwijs. Dit is 95% van de schoolbesturen en 92% van de scholen.

Het doel van de VO-raad is om de onderwijskwaliteit te bevorderen en scholen te ondersteunen bij de ontwikkeling van het onderwijs.

Informeert zijn leden over bijvoorbeeld overheidsregelingen en wijzigingen in examenprogramma's en reageert op wetsvoorstellen en adviezen van de Onderwijsraad. De VO-raad is gesprekspartner van de overheid.

www.vo-raad.nl



_ MBO Raad

Bij de MBO Raad zijn alle zeventig onderwijsinstellingen in de mbo-sector aangesloten.

De MBO Raad behartigt de belangen van onderwijsinstellingen voor middelbaar beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. De raad sluit de cao af, overlegt met het bedrijfsleven en overlegt met de overheid.

www.mboraad.nl

_ HBO-raad

Belangen- en werkgeversvereniging van de door de overheid bekostigde Nederlandse hogescholen. Dit zijn er meer dan 40. De HBO-raad kent een bestuurscommissie kunstonderwijs, die voor het bestuur het beleid voorbereidt over zaken die het kunstonderwijs aangaan.

_ Vereniging van Universiteiten (VSNU)

Vereniging van alle 14 universiteiten.

Behartigt de belangen van haar leden naar kabinet, politiek, overheid en maatschappelijke organisaties. De VSNU is daarnaast een werkgeversvereniging en ontwikkelt dienstverlenende activiteiten voor haar leden.

www.vsnunl

BRANCHEVERENIGING ONDERWIJSADVIES

_ EDventure

EDventure is de branchevereniging van onderwijsadviesbureaus in Nederland. Alle scholen kunnen begeleiding krijgen van een onderwijsadviesbureau. De bureau's zijn actief op pedagogisch, didactisch, vakinhoudelijk, psychologisch, organisatorisch en veranderingskundig terrein.

24 leden

www.edventure.nu

VERENIGINGEN VAN VAKDOCENTEN

Verenigingen van vakdocenten zijn er voor individuele (kunst)docenten, die werkzaam zijn in het onderwijs, in de vrije tijd of in beiden.

Beroepsvereniging voor docenten theater _ en drama (BDD)

134 leden

www.docentendrama.nl

_ Vereniging Onderwijs Kunst Cultuur (VONKC)

Voor docenten in beeldend onderwijs en kunst- en cultuurvakken.

860 leden

www.vonkc.nl

_ Vereniging Leraren Schoolmuziek (VLS)

Circa 900 leden

www.vls-cmhf.nl

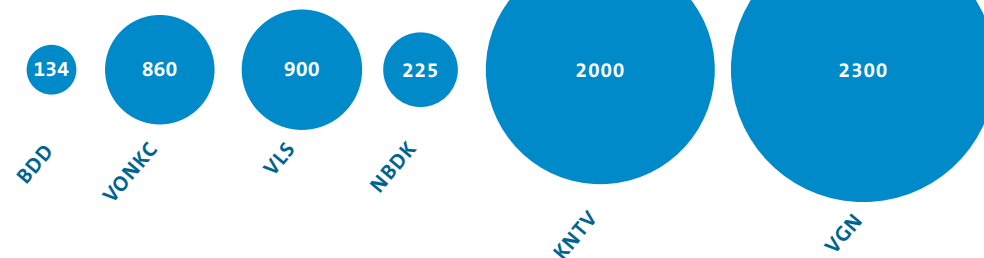
Nederlandse Beroepsvereniging van _ Danskunstenaars (NBDK)

Ook voor ballet- en dansdocenten.

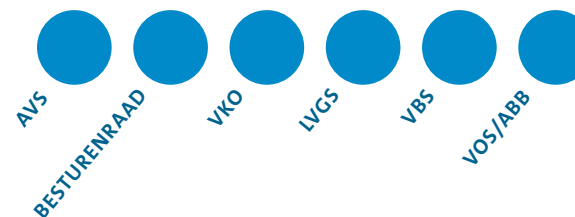
Ruim 225 leden

www.nbdk.nl

VERENIGINGEN VAN VAKDOCENTEN



ONDERWIJSVERENIGINGEN



VERENIGINGEN VAN TYPEN SCHOLEN



ONDERWIJSBONDEN



**Koninklijke Nederlandse Toonkunstenaars
_Vereniging (KNTV)**

Voor musici en muziekdocenten.

2000 leden

www.kntv.nl

**Vereniging van docenten van geschiedenis en
_staatsinrichting in Nederland (VGN)**

2300 leden

www.vgnkleio.nl

ONDERWIJSVERENIGINGEN

Schoolbesturen zijn aangesloten bij een van de
belangenverenigingen.

_Algemene Vereniging van Schoolleiders (AVS)

www.avs.nl

_Besturenraad

www.besturenraad.nl

_VKO, centrum voor katholiek onderwijs

www.vkonet.nl

Landelijk Verband voor Gereformeerde

_Schoolverenigingen (LVGS)

www.lvgs.nl

_Verenigde Bijzondere Scholen (VBS)

www.vbs.nl

Vereniging voor openbare en algemeen

_toegankelijke scholen (VOS/ABB)

www.vosabb.nl

Op initiatief van bovenstaande verenigingen
ontstond in januari 2008 de PO-Raad, de
sectororganisatie voor de besturen uit het
primair onderwijs.

VERENIGINGEN VAN TYPEN SCHOLEN

Scholen die werken vanuit een bepaalde
pedagogische visie zijn verenigd in:

_Vereniging van vrijescholen

www.vrijescholen.nl

_Nederlandse Montessori Vereniging

www.montessori.nl

_Nederlandse Dalton Vereniging

www.dalton.nl

_Freinetonderwijs

www.freinet.nl/

_Nederlandse Jenaplan Vereniging

www.jenaplan.nl

_Vereniging van CultuurProfielScholen

www.cultuurprofielScholen.nl

ONDERWIJSBONDEN

_Algemene Onderwijsbond (AOB)

www.aob.nl

_Beter Onderwijs Nederland (BON)

www.beteronderwijsnederland.nl

_CNV Onderwijs (CNVO)

www.cnvo.nl

Federatie van Onderwijsvakorganisaties

_ (FvOv)

www.fvov.nl

KENNISCENTRA ONDERWIJS EN JEUGD

STRATEGISCH BERAAD KUNST- ONDERWIJS

De verenigingen van vakdocenten, met uitzondering van de KNTV en VGN, waren sinds 2000 verenigd in het Samenwerkingsberaad Kunstvakken (SBKV). In september 2012 is dit beraad opgeheven en sindsdien zetten de vakverenigingen, samen met belanghebbende en belangstellende organisaties die zich bezig houden met kunst- en cultuureducatie in het onderwijs, hun samenwerking voort in het Strategisch Beraad Kunstonderwijs.

_ Nederlands Jeugdinstituut (Nji)

Landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het Nji geeft adviezen, maakt publicaties en verzorgt trainingen. Op het gebied van cultuureducatie betreft dat met name cultuureducatie die plaatsvindt op de brede school.

www.nji.nl

_ Landelijk Steunpunt Brede scholen

Verzamelt informatie, organiseert bijeenkomsten en geeft advies, onder meer op het gebied van kunst en cultuur.

www.bredeschool.nl

_ KPC Groep

Ondersteunt scholen bij het ontwikkelen van cultuurbeleid door begeleiding, scholing, publicaties en workshops.

www.kpcgroep.nl

_ SLO stichting Leerplanontwikkeling

Ontwikkelt leerplannen, adviseert over doel, inhoud en organisatie van leren en verleent steun op het gebied van didactiek, onderwijsmethoden, onderwijsinhoud en innovatie.

www.slo.nl

EDUCatieve UITGEVERIJEN

De meeste methodes zijn te vinden via:

www.leermiddelenplein.nl

www.cultuurplein.nl (bij lesideeën)

_ CITO

Maakt toetsen en examens, met name voor het voortgezet onderwijs, zoals de examens in de kunstvakken, maar ook voor beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.

www.cito.nl

Uitgeverij Lambo - Bert Boermans (directeur)

Zo breed mogelijk aanbod van leermiddelen

Als gespecialiseerde uitgeverij voor kunstvakken komt winstmaximalisatie voor ons niet op de eerste plaats. Met hart voor kunstvakken realiseren we graag een zo breed mogelijk aanbod van leermiddelen voor beeldende vormgeving, dans, drama en muziek.

HBO

Het hbo biedt op drie niveaus opleidingen aan die relevant zijn voor cultuureducatie: vooropleidingen, reguliere hbo-opleidingen en post-hbo opleidingen.

_ Vooropleidingen

Een aantal scholen voor voortgezet onderwijs werkt samen met een kunstvakopleiding om leerlingen voor te bereiden op het hoger kunstonderwijs. Ook zijn er jeugdtheaterscholen met een vooropleiding voor de hbo-theateropleidingen.

_ HBO-opleidingen

- De belangrijkste hbo-opleidingen zijn:
- Kunstvakonderwijs: leidt studenten op tot uitvoerend of scheppend kunstenaar of tot docent in een bepaalde discipline.
 - Lerarenopleidingen basisonderwijs (pabo's): inmiddels bieden 17 pabo's een minor cultuureducatie aan die meestal ook opleidt tot het certificaat interne cultuurcoördinator.
 - Lerarenopleidingen voortgezet onderwijs: naast het kunstvakonderwijs zijn voor cultuureducatie bijvoorbeeld de talen en levensbeschouwing relevant.
 - Hbo-opleiding museologie of cultureel erfgoed: behandelt onder meer educatie.

_ Post-HBO opleidingen

- De belangrijkste zijn:
- Master Kunsteducatie: onderzoek en verdieping in de kennis van kunsteducatie. Bedoeld voor afgestudeerden van kunstvakdocentopleidingen.
 - Bik-opleiding: de opleiding Beroepskunstenaars in de Klas leert kunstenaars projecten te ontwikkelen voor het basisonderwijs.
 - Vakspecialist muziek: bedoeld voor leerkrachten die meer met muziek in de klas willen doen.

_ Kennisbases

Pabo

In tien kennisbases pabo voor het primair onderwijs is opgenomen welke vak kennis een beginnende leerkracht moet bezitten voor alle vakken naast Nederlandse taal, rekenen en didactische vaardigheden. Drie van de tien kennisbases gaan over muziek, dans & drama en beeldende vorming.

De kennisbases zijn opgesplitst in een kerndeel en een profieldeel. Een kennisbasis voor cultuureducatie is nog in ontwikkeling. De HBO-raad neemt in de loop van schooljaar 2012-2013 een besluit over invoering van deze kennisbases.

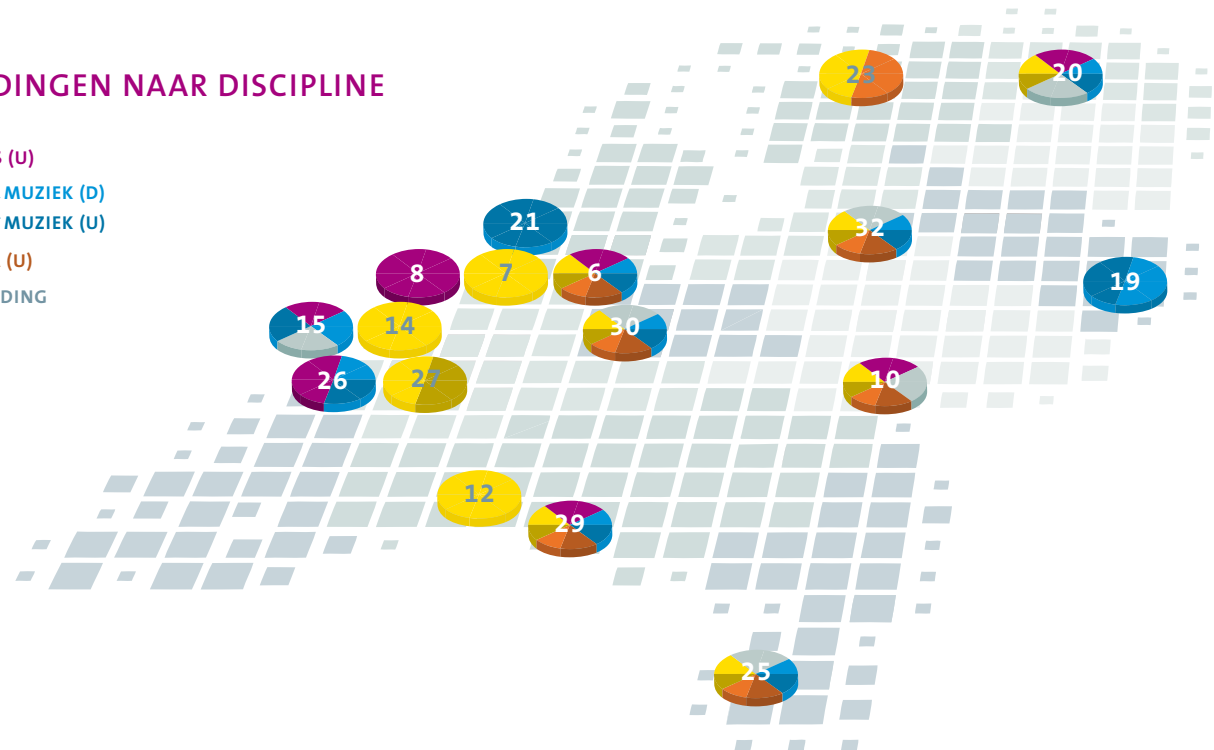
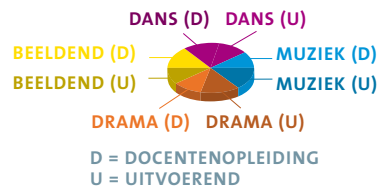
10voordeleraar.nl/kennisbases/pabo

Kunstvakopleidingen

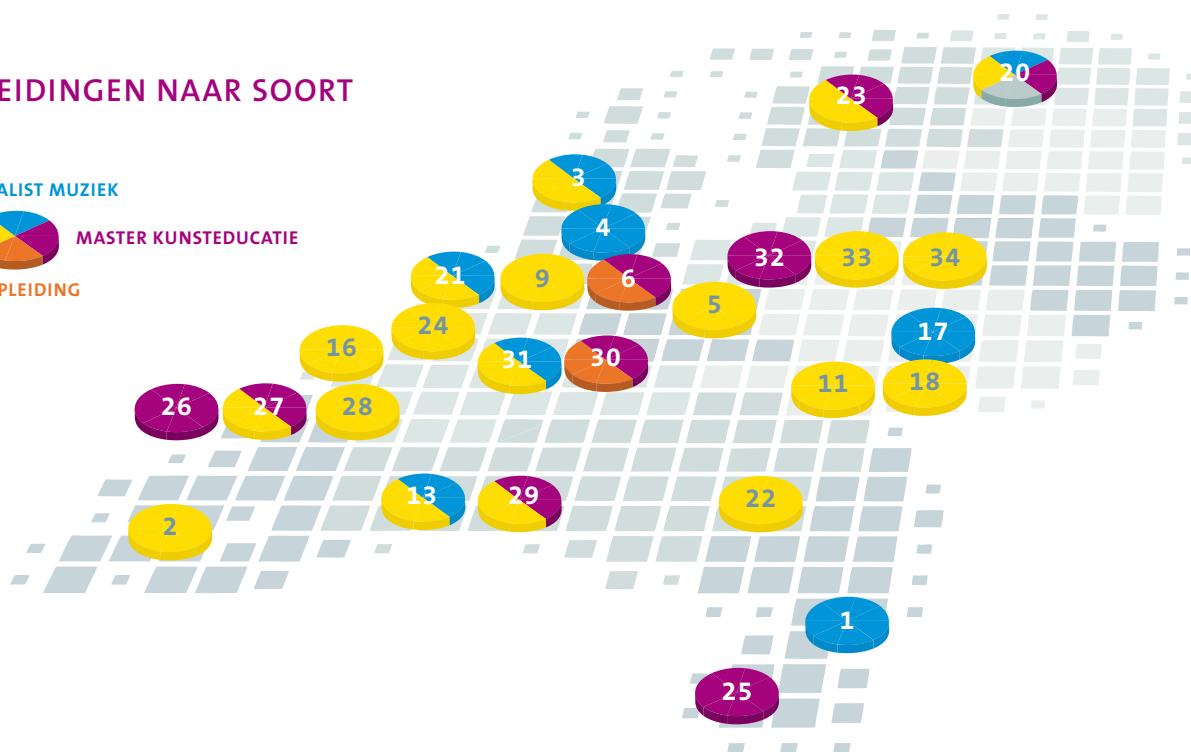
Er zijn ook kennisbases voor het kunstvakonderwijs: muziek, theater, dans en beeldende kunst & vormgeving. De kennisbases beschrijven wat startbekwame docenten op bachelorniveau vakinhoudelijk en vakdidactisch moeten kennen en kunnen (ze zijn bevoegd voor het basisonderwijs tot en met hoger onderwijs).

10voordeleraar.nl/kennisbases/bachelor

KUNSTVAKOPLEIDINGEN NAAR DISCIPLINE



KUNSTVAKOPLEIDINGEN NAAR SOORT



- 1 De Nieuwste Pabo (samenwerkingsverband Hogeschool Zuyd & Fontys Hogeschool)
- 2 Hogeschool Zeeland
- 3 Hogeschool Inholland (Alkmaar)
- 4 Hogeschool iPabo (Alkmaar, Almere, Amsterdam)
- 5 Hogeschool Utrecht
Instituut Theo Thijssen (Amersfoort)
- 6 Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (Amsterdam)
- 7 Gerrit Rietveld Academie (Amsterdam)
- 8 Hogeschool Dansacademie Lucia Marthas (Amsterdam)
- 9 Hogeschool van Amsterdam (Amsterdam)
- 10 ArtEZ (Arnhem)
- 11 HAN (Arnhem)
- 12 St. Joost, Akademie voor Kunst en Vormgeving (Breda)
- 13 Avans Hogeschool (Breda)
- 14 Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten (Den Haag)
- 15 Koninklijk Conservatorium (Den Haag)
- 16 Hogeschool Inholland (Den Haag)
- 17 Saxion Hogeschool (Deventer)
- 18 Iselinge Hogeschool (Doetinchem)
- 19 ArtEZ (Enschede)
- 20 Hanzehogeschool Groningen
- 21 Hogeschool Inholland (Haarlem)
- 22 Hogeschool De Kempel (Helmond)
- 23 Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
- 24 Hogeschool Leiden
- 25 Hogeschool Zuyd (Maastricht)
- 26 Codarts (Rotterdam)
- 27 Hogeschool Rotterdam
- 28 Hogeschool Inholland (Rotterdam)
- 29 Fontys hogeschool (Tilburg)
- 30 Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
- 31 Hogeschool Utrecht & Marnix Academie & Instituut Theo Thijssen (Utrecht)
- 32 ArtEZ (Zwolle)
- 33 Gereformeerde Hogeschool (Zwolle)
- 34 Windesheim Zwolle

WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

_ Wetenschapsdisciplines

Voor cultuureducatie interessante studies zijn cultuurwetenschap, kunstgeschiedenis, theater-, film- en televisiewetenschap, musicologie, literatuurwetenschap, geschiedenis en erfgoedstudies. De studies zijn ondergebracht bij faculteiten letteren of geesteswetenschappen. Voor museumstudies is er een aparte master aan de UvA. Aspecten van onderwijs, educatie en leren worden bestudeerd aan faculteiten sociale wetenschappen. Studies als communicatiewetenschap, filosofie (aesthetica), pedagogiek / onderwijskunde (en de academische Pabo), psychologie, sociologie en antropologie bieden aanknopingspunten voor cultuureducatie. Aan diverse universiteiten wordt cultuureducatie als apart studieonderdeel, minor of specifieke cursus aangeboden.

_ Universitaire opleidingen

Aan zes universiteiten zijn lerarenopleidingen verbonden die relevant zijn voor cultuureducatie. Zij hebben onder andere de taak om eerstegraads docenten na te scholen, en doen dat ook specifiek op het gebied van Culturele en Kunstzinnige Vorming (ckv) en Kunst Algemeen.

Rijksuniversiteit Groningen

Universitaire Lerarenopleiding

Vrije Universiteit Amsterdam

Onderwijscentrum VU

Universiteit van Amsterdam

Instituut voor de Lerarenopleiding (ILO)
Biedt tevens de master Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige Vorming die opleidt tot bevoegdheid voor docent ckv, kunstgeschiedenis en kunst algemeen.

Universiteit Utrecht

Centrum voor Onderwijs en Leren (voorheen IVLOS)
Biedt tevens de master Kunstgeschiedenis die opleidt tot bevoegdheid voor docent kunstgeschiedenis. En de master Muziekwetenschap die opleidt tot bevoegdheid voor docent muziek.

Radboud Universiteit Nijmegen

Instituut voor Leraar en School (ILS)

Universiteit Leiden

Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing (ICLON)

RIJKSCULTUURFONDSEN

Rijkscultuurfondsen zijn ingesteld door het ministerie van OCW. Zij zijn onderdeel van de basisinfrastructuur en vallen onder de Wet op het specifiek cultuurbeleid. Hun doel is subsidie te verstrekken ten behoeve van specifieke cultuuruitingen. De regelingen van deze fondsen moeten door de minister worden goedgekeurd. Ook leggen de fondsen jaarlijks verantwoording af aan de minister over de besteding van de subsidie. Binnen de goedgekeurde regelingen zijn de fondsen wel zelfstandig bevoegd om subsidie te verstrekken.

(www.cultuursubsidie.nl)

Rijkscultuurfondsen met aandacht voor _ cultuuronderwijs

Fonds voor Cultuurparticipatie - ondersteuning van initiatieven voor actieve cultuurdeelnemers.

Bijzondere aandacht voor kwalitatief hoogwaardig cultuuronderwijs, met name voor kinderen. Budget: € 22,4 miljoen per jaar
Cultuureducatie:

- Uitvoering van de matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit met als doel versterken van kwaliteit van cultuureducatie in het PO. In deze regeling kunnen culturele instellingen op voorspraak van hun gemeente of provincie aanvragen indienen op voorwaarde dat de gemeente of provincie het bedrag van de aanvraag matcht. (€ 10 miljoen per jaar) (zie pagina 10)
- Flankerend beleid bij deze regeling met dezelfde doelstelling. (€ 3,8 miljoen per jaar) (zie pagina 10)
- Meerjarige regeling Talentontwikkeling en Manifestaties bedoeld voor manifestaties die amateurkunst bevorderen en voor instellingen die de talentontwikkeling van jongeren bevorderen. (€ 3 miljoen per jaar) (zie pagina 16)



Fonds voor Cultuurparticipatie - Jan-Jaap Knol (directeur)

Creativiteit ontwikkelen en benutten

Het Fonds voor Cultuurparticipatie wil dat zo veel mogelijk mensen de kans krijgen hun creativiteit tot ontwikkeling te brengen en te benutten. We delen deze doelstelling met vele partners: amateurverenigingen, centra voor de kunsten, culturele instellingen en het nieuwe kennisinstituut. Meer dan ooit vraagt deze tijd om samenwerking en verbindingen. De samenleving kan niet zonder kunst, de kunst kan niet zonder de samenleving.

_ Overige Rijkscultuurfondsen

Nederlands Letterenfonds - stimuleren van de _ kwaliteit en diversiteit in de literatuur.

Budget: € 10,2 miljoen
www.letterenfonds.nl

Fonds Podiumkunsten - ondersteuning _ professionele podiumkunsten.

Budget: € 43,9 miljoen
www.fondspodiumkunsten.nl

Mondriaan Fonds - stimuleren van beeldende _ kunst en cultureel erfgoed.

Budget: € 25,9 miljoen
www.mondriaanfonds.nl

Nederlands Filmfonds - stimuleren van filmproductie in Nederland.

Budget: € 29,2 miljoen
www.filmfonds.nl

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie - ver- groten maatschappelijke en economische meerwaarde creatieve industrie. (Opvolger van Stimuleringsfonds voor Architectuur)

Budget: € 11,5 miljoen
www.architectuurfonds.nl

(SEMI)PARTICULIERE CULTURELE FONDSEN

Naast de fondsen die door de rijksoverheid zijn ingesteld, zijn er (semi)particuliere fondsen voor kunst en cultuur waarvan enkelen budgetten beschikbaar hebben voor initiatieven op het gebied van cultuureducatie. De belangrijkste landelijke fondsen voor cultuureducatie zijn:

_ Prins Bernhard Cultuurfonds

www.cultuurfonds.nl

Stimuleert cultuur en natuurbehoud in een landelijk en in provinciale fondsen. Ook budget voor cultuureducatieve projecten en de ontwikkeling van lesmateriaal.

Aanvragen door: rechtspersonen zonder winstoogmerk uit de werkerreinen cultuur en natuurbehoud. Onderwijsinstellingen komen niet in aanmerking.

Inkomsten: fondsenwerving en loterijen.

_ Cultuurfonds BNG

www.bng.nl

Voor activiteiten op het gebied van kunst en cultuur die 'van betekenis zijn voor het gemeentelijke kunst- en cultuurbeleid in brede zin', waaronder cultuureducatieve projecten.

Aanvragen door: bij voorkeur instellingen die niet al overheidssubsidie ontvangen. Plannen moeten gesteund worden door minimaal twee gemeenten.

Inkomsten: de BNG stelt financiële middelen ter beschikking.

PRINS BERNHARD CULTUURFONDS	SNS REAAL FONDS
CULTUURFONDS BNG	JEUGDCULTUURFONDS
VSB-FONDS	SOCIAAL FONDS KUNSTZINNIGE VORMING (SFKV)
STICHTING DOEN	

_ VSB-fonds

www.vsbfonds.nl

Voor brede maatschappelijke initiatieven en projecten, waaronder kunst- en cultuureducatie. Met aandacht voor erfgoed en doorgaande leerlijnen.

Aanvragen door: voorkeur voor organisaties die aantoonbaar cultureel ondernemen. Alleen private rechtspersonen.

Inkomsten: uit eigen vermogen uit aandelen.

_ SNS REAAL Fonds

www.snsrealfonds.nl

Voor kunst en cultuur met bijzondere aandacht voor educatie, met name voor de ontwikkeling van educatief aanbod.

Aanvragen door: rechtspersonen.

Inkomsten: uit eigen vermogen uit aandelen.

_ Jeugdcultuurfonds

www.jeugdculuurfonds.nl

Voor bijdragen aan de kosten van lessen kunsteducatie voor kinderen in achterstandssituaties. Landelijk fonds dat opereert via lokale fondsen in samenwerking met gemeenten en provincies.

Aanvragen door: leerkrachten, jeugdhulpverleners of maatschappelijk werkers.

Inkomsten: andere fondsen, OCW, bedrijven en giften.

_ Sociaal Fonds Kunstzinnige Vorming (SFKV)

www.sfkv.nl

Sectorfonds voor de branche kunsteducatie en amateurkunst financiert activiteiten die het functioneren van instellingen in die sector bevorderen.

Aanvragen door: alleen instellingen die afdragen aan het SFKV.

Inkomsten: gebonden aan CAO.

_ Stichting Doen

www.doen.nl

Voor maatschappelijke projecten, waaronder projecten op het gebied van cultuur en cohesie.

Aanvragen door: rechtspersonen, exclusief onder meer regulier onderwijs.

Inkomsten: het fonds van de drie goededoelen-loterijen: de Nationale Postcode Loterij, de VriendenLoterij en de BankGiro Loterij.

ONDERZOEK

In Nederland wordt onderzoek gedaan naar cultuureducatie door onderzoeksinstituten en -bureaus, universiteiten en hogescholen.

_ Onderzoeksinstituten en -bureaus

Het grootste deel van het onderzoek wordt uitgevoerd door diverse onderzoeksinstituten en -bureaus. Het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Sociaal en Cultureel Planbureau zijn wetenschappelijke instellingen die onder meer cijfers leveren over onderwijs en cultuurparticipatie. Daarnaast zijn er onderzoeksbureaus, gemeentelijke en provinciale onderzoeksdiensten en zelfstandige onderzoekers die in opdracht van beleidsmakers (vanuit overheid, onderwijs- en cultuursector) onderzoek doen. Een aantal heeft zich (deels) gespecialiseerd in het onderzoek naar cultuureducatie en/of amateurkunst.

_ Universiteiten

Onderzoek aan universiteiten wordt gedaan door hoogleraren, docenten, postdocs, promovendi en studenten. Er zijn diverse wetenschappelijke onderzoeksinstituten, verbonden aan één of meerdere universiteiten, waar relevant academisch onderzoek plaatsvindt. Ook wordt praktijk- of beleidsgericht onderzoek in opdracht uitgevoerd, bijvoorbeeld door aan universiteiten verbonden instellingen als het Kohnstamm Instituut en IVA beleidsonderzoek en advies. Voor cultuureducatie gaat het om onderzoek op het gebied van de onderwijs- en leerwetenschappen, sociale wetenschappen en kunst- en cultuurwetenschappen.

Vier hoogleraren bekleden binnen hun vakgroep een (bijzondere) leerstoel met een leeropdracht op het terrein van cultuureducatie:

- Bijzondere Leerstoel Cultuureducatie en cultuurparticipatie, mogelijk gemaakt door het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (voorheen Cultuurnetwerk Nederland) bekleed door Prof. dr. F. H. (Folkert) Haanstra aan de Universiteit Utrecht, Faculteit Geesteswetenschappen, Departement Media- en Cultuurwetenschappen.
- Leerstoel Cultuur en cognitie, in het bijzonder met betrekking tot de Kunsten bekleed door Prof. dr. B.P. (Barend) van Heusden aan de Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit der Letteren.
- Bijzondere Leerstoel Historische Cultuur en Educatie, mogelijk gemaakt door Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (voorheen door Erfgoed Nederland) bekleed door Prof. dr. C.A.M. (Carla) van Boxtel aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen, Centrum voor Historische Cultuur.
- Leerstoel Literatuurwetenschap en Bijzondere leerstoel Leesgedrag, mogelijk gemaakt door Stichting Lezen, beide bekleed door Hoogleraar Prof. dr. D. (Dick) Schram aan de Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Letteren, Afdeling Literatuur en Cultuur.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau – Andries van den Broek (Senior wetenschappelijk medewerker - Onderzoeksgroep Tijd, Media & Cultuur)

De culturele vrijetijdsbesteding van de bevolking bestuderen

Het SCP bestudeert de culturele interesse van de bevolking met de vrije tijd als invalshoek. Het SCP heeft laten zien dat centra voor de kunsten voor de cultuureducatie van volwassenen met een marktaandeel van 20% maar half zo groot zijn als de particuliere markt. Bovendien zijn informeel en digitaal leren in opkomst. Verenigingen en instellingen staan voor de uitdaging meerwaarde te blijven bieden boven cultuureducatie op de vrije markt, onder 'peers' en op het internet.

_ Hogescholen

Aan hogescholen wordt praktijkgericht onderzoek uitgevoerd dat moet bijdragen aan verbetering en innovatie van de beroepspraktijk. Binnen lectoraten verrichten lector en docenten, verenigd in een kenniskring, toegepast (promotie)onderzoek in het werkveld en/of doen vakinhoudelijk onderzoek naar het kunstvakonderwijs. Tevens zijn er externe onderzoekers betrokken bij de kenniskringen.

Er zijn vier lectoraten met een leeropdracht op het terrein van cultuureducatie:

- Lectoraat Kunsteducatie met lector Karin Hoogeveen, aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.
- Lectoraat Kunst- en cultuureducatie met lector Folkert Haanstra, aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.
- Lectoraat Didactiek en Inhoud van de Kunstvakken met lector Jeroen Lutters, aan Windesheim.
- Het lectoraat Kunsteducatie aan ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten is met het vertrek van lector Diederik Schönau vacant. Het Expertisecentrum Kunsteducatie van ArtEZ zet zich in om theorie en praktijk van kunsteducatie te stimuleren.

_ Publicaties

De resultaten van onderzoek worden openbaar gemaakt via boekpublicaties, rapportages, handboeken en via artikelen in wetenschappelijke tijdschriften en vakbladen. Er is een aantal tijdschriften dat specifiek aandacht besteedt aan onderzoek naar cultuureducatie.

- De Boekmanstichting geeft vier keer per jaar het tijdschrift *Boekman: tijdschrift voor kunst, cultuur en beleid* uit over trends en structurele verschuivingen in de culturele sector en de cultuurpolitiek.
- Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (voorheen Cultuurnetwerk Nederland) geeft driemaal per jaar *Cultuur + Educatie* uit, een reeks die aandacht schenkt aan onderzoek op het brede terrein van de cultuureducatie.
- De Vereniging voor Onderwijsresearch (VOR) geeft zes keer per jaar het tijdschrift *Pedagogische Studiën* uit voor lezers die geïnteresseerd zijn in een wetenschappelijke benadering van onderwijs- en opvoedingsvraagstukken.
- Het tijdschrift *Didactief: opinie en onderzoek voor de schoolpraktijk* is een onafhankelijk vakblad voor het onderwijs en bevat de laatste onderzoeksresultaten en de nieuwste trends op het gebied van onderwijs.

Meer informatie:

- *Cultuureducatieonderzoek in Nederland: kenmerken en trends*. (T. IJdens en M.-J. Kommers. Cultuurnetwerk Nederland, 2011).

Het PON - Marianne van Bommel (adviseur/onderzoeker)

Cultuureducatie tegen het licht van actuele maatschappelijke thema's

De infrastructuur van cultuureducatie is voor de provincie Brabant een belangrijke lijn in het beleid. Het PON levert specifieke beleidsinformatie en houdt cultuureducatie ook tegen het licht van andere actuele maatschappelijke thema's - zoals burgerparticipatie, bestuurskracht en een vitaal leefklimaat. Zo zetten we cultuureducatie in een brede context en maken we de kennis hierover rijker en beleidsrelevanter.



REGIONALE ACTOREN



30 PROVINCIAAL BELEID

32 CULTURELE INSTELLINGEN

34 ONDERWIJS

32 Cultuureducatie en amateurkunst

32 Erfgoed

34 PSO's bibliotheken

34 MBO

PROVINCIAAL BELEID

De provincies voeren, naast de landelijke afspraken zoals vastgelegd in de cultuurconventanten, een eigen cultuurbeleid. Dit wordt per provincie vastgelegd in vierjarige cultuurnota's. Cultuureducatie is een van de onderwerpen waar beleid op gevoerd wordt.

In het visiedocument *Profiel Provincies* (2010) wordt 'culturele infrastructuur en monumentenzorg' als kerntaak omschreven. Provincies moeten de diversiteit en spreiding van cultuur in de regio waarborgen. Op het gebied van cultuurparticipatie hebben provincies een rol in tweedelijnsondersteuning, in het bevorderen van kwaliteit (consulenten) en de regionale spreiding (toegankelijkheid).

De provincie heeft geen wettelijke taak op het terrein van cultuureducatie. Toch subsidiëren de provincies in meerdere of mindere mate de ondersteuning van cultuureducatie in het onderwijs, bij culturele instellingen en kunsteducatie buitenschools. Hiervoor subsidiëren ze provinciale instellingen voor

kunst (verenigd in de Raad van twaalf, zie ook pagina 33) en voor erfgoed (verenigd in OPEN, zie ook pagina 33). Deze instellingen adviseren scholen en culturele instellingen, bemiddelen daartussen, bieden deskundigheidsbevordering en ontwikkelen projecten. Enkele provincies hebben daarnaast subsidieregelingen cultuureducatie voor scholen.

Meer informatie:

- *Handboek Cultuurbeleid*, hoofdstuk provinciaal beleid (V. Meewis en M. Tal. Cultuurnetwerk Nederland, 2012)
- *Inventarisatie cultuur in de provinciale coalitieakkoorden* (V. Meewis. Cultuurnetwerk Nederland, 2011).
- Artikel *Raad van twaalf: functies, rollen, taken en werkvelden*. In: *Zicht op...* provinciale instellingen cultuureducatie (P. Hagens en V. Meewis. Cultuurnetwerk Nederland, 2010).
- *Provinciaal cultuurbeleid 2005-2008*. (J. Liefstink en M. Tal. Cultuurnetwerk Nederland, 2006)

Groningen www.provinciegroningen.nl

- cultuurnota** Het Verhaal van Groningen. Cultuurnota 2013-2016. (maart 2012)
- kernwaarden**
- Gericht op de uitvoering cultuureducatieplannen door primair onderwijs
 - Versterken netwerken door steuninstellingen
 - Herijking steunfuncties
 - Vraagformulering onderwijs
 - Cultuureducatie met Kwaliteit

totaal budget cultuur 9.378.925 euro (gemiddelde over 4 jaar)

budget cultuureducatie Incidenteel budget Cultuureducatie met Kwaliteit: 216.800 euro (elk jaar hetzelfde) Steuninstellingen: 4.502.600 euro (elk jaar hetzelfde) Hieronder vallen IVAK en Kunststation C. IVAK elk jaar 45.000 euro, Kunststation C 300.000 euro

Friesland www.fryslan.nl

- cultuurnota** Grinzen oer. Integrale beleidsnota cultuur, taal en onderwijs. (september 2012)
- kernwaarden**
- Jongeren in aanraking laten komen met kunst en cultuur
 - Binnen- en buitenschoolse cultuureducatie
 - Nadruk op basisschoolleeftijd
 - Friese cultuur, taal en geschiedenis
 - Versterking kwaliteit cultuureducatie
 - Versterking gemeentelijke afstemming en infrastructuur
 - Talentontwikkeling, muziekonderwijs

totaal budget cultuur 4.782.742 euro (gemiddelde over 4 jaar)

budget cultuureducatie 305.000 euro (elk jaar hetzelfde)

Drenthe www.drenthe.nl

- cultuurnota** Oude wereld, nieuwe mindset. Cultuurbeleid 2013-2016. (juli 2012)
- kernwaarden**
- Schooljeugd als basis voor cultuurparticipatie later
 - Actieve vraagformulering onderwijs
 - Actieve deelname aan cultuur
 - Inbedding in lesstof
 - Erfgoededucatie (Verhaal van Drenthe)
 - Jeugdtheater
 - Heldere taakverdeling en prijsafspraken kunsteducatie

totaal budget cultuur Circa 23.000.000 euro

budget cultuureducatie

- Budget voor Cultuureducatie en amateurkunst (is niet opgesplitst)
- K&C Drenthe: 4.569.500 euro (gemiddelde over 4 jaar)
- Programma Cultuureducatie met Kwaliteit: 325.000 euro (elk jaar hetzelfde)

	Overijssel www.overijssel.nl
cultuurnota	Uitvoeringsprogramma Cultuur Overijssel 2013-2016. (oktober 2012)
kernwaarden	Onderdeel van De Kracht van Cultuur: Creatief verleden, heden en toekomst. Cultuurnota 2013-2016. (juli 2012) <ul style="list-style-type: none"> • Cultuureducatie en cultuurparticipatie voor alle inwoners • Doorgaande leerlijnen • Culturele instellingen stimuleren tot cultuureducatiebeleid • Deskundigheidsbevordering en advies • Netwerken van scholen, gemeenten en instellingen • Samenwerking van gemeenten met schoolbesturen • Afbouwen provinciale regierol • Cultuureducatie met Kwaliteit
totaal budget cultuur	19.914.031 euro (gemiddelde over 4 jaar)
budget cultuureducatie	Cultuur aan de basis, programma cultuureducatie: 1.035.000 euro (totaalbedrag 2013-2016)

	Gelderland www.gelderland.nl
cultuurnota	Gelderland Cultuurprovincie! Programma Cultuur en Erfgoed 2013-2016. (november 2012)
kernwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Cultuureducatie belangrijk voor creatieve competenties van kinderen • Versterking gemeentelijk beleid • Overdracht coördinatiepunten cultuureducatie en jeugdtheaterscholen • Cultuurparticipatie • Kennis en netwerkontwikkeling • Cultuureducatie met Kwaliteit
totaal budget cultuur	21.320.966 euro (gemiddelde over 4 jaar)
budget cultuureducatie	Budget cultuurparticipatie (valt cultuureducatie onder) Structureel begrotingsmiddel: 80.000 euro (elk jaar hetzelfde)

	Utrecht www.provincie-utrecht.nl
cultuurnota	Cultuur van U. Cultuurnota provincie Utrecht 2012-2015. (juli 2012)
kernwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Cultuureducatie voor basisschoolleerlingen • Cultuureducatie met Kwaliteit • Belangrijke rol steunfuncties cultuur en erfgoed
totaal budget cultuur	20.680.000 euro (gemiddelde over 4 jaar)
budget cultuureducatie	Kunst Centraal: 2.070.000 euro (2012) 1.350.000 euro (2013, 2014, 2015) Landschap Erfgoed Utrecht: 256.000 euro (2012) 150.000 euro (2013, 2014, 2015)

	Flevoland www.flevoland.nl
cultuurnota	Cultuur op koers in Flevoland. Cultuurnota 2013-2016. (december 2012)
kernwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Jongeren voor cultuurdeelname later • Advies en ondersteuning cultuureducatie primair onderwijs • Herijking organisatie steunfunctie • Afstemming met gemeenten • Cultuureducatie met Kwaliteit
totaal budget cultuur	11.275.328 euro (gemiddelde over 4 jaar)
budget cultuureducatie	605.529 euro (gemiddelde over 4 jaar)

	Noord-Holland www.noord-holland.nl
cultuurnota	De waarde van Cultuur. Cultuurbeleid Provincie Noord-Holland 2013-2016. (mei 2012)
kernwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunen van het provinciale netwerk cultuureducatie • Vraag van het onderwijs • Leeropbrengsten cultuureducatie zichtbaar maken • Bestendigen infrastructuur cultuureducatie • Culturele ontwikkeling basisschoolleerling • Doorgaande leerlijnen cultuureducatie • Jeugdtheater • Cultuureducatie met Kwaliteit
totaal budget cultuur	27.026.706 euro (gemiddelde over 4 jaar)
budget cultuureducatie	Budget Culturele infrastructuur (valt cultuureducatie onder) 3.939.179 euro (gemiddelde over 4 jaar)

	Zuid-Holland www.zuidholland.nl
cultuurnota	Erfenis, erfgoed en erfgoed. Beleidsvisie cultureel erfgoed 2013 – 2016. (september 2012)
kernwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Cultureel erfgoed • Minimale steunfunctie cultuurparticipatie in de vorm van basisvoorziening • Netwerken cultuureducatie • Ondersteuning provinciale Cultuurnetwerkers (consulenten)
totaal budget cultuur	34.299.954 euro (gemiddelde over 4 jaar)
budget cultuureducatie	Basisvoorziening Cultuurparticipatie: 3.036.471 euro (2013) 1.731.000 euro (2014, 2015 en 2016)

Zeeland www.zeeland.nl

cultuurnota Conceptnota provinciaal cultuurbeleid 2013-2015.

kernwaarden

- **Doorgaande leerlijn zowel binnen als tussen de onderwijssoorten PO, VO en HO**
- **Samenwerking onderwijs en cultuur in netwerken**
- **Cultuureducatie met Kwaliteit**

totaal budget cultuur 3.389.400 euro (elk jaar hetzelfde)

budget cultuureducatie 210.000 euro (elk jaar hetzelfde)

Noord-Brabant www.brabant.nl

cultuurnota Nota nog niet beschikbaar (Cultuuragenda van Brabant verschijnt februari 2013)

kernwaarden

- **Kennis vergaren en delen**
- **Ontwikkeling stimuleren**
- **Verbindingen leggen**
- **Ondernemerschap tonen**

totaal budget cultuur Niet beschikbaar

budget cultuureducatie Niet beschikbaar

Limburg www.limburg.nl

cultuurnota Beleidskader Cultuur 2013-2016. (augustus 2012)

kernwaarden

- **Cultuureducatie voor kinderen en jongeren**
- **Cultuurparticipatie**
- **Doorlopende leerlijnen**
- **Herijking organisatie steunfunctiestructuur**
- **Gemeenten als kartrekker overlegtafels cultuur**
- **Cultuureducatie met Kwaliteit**

totaal budget cultuur 38.490.098 euro (gemiddelde over 3 jaar, 2016 nog geen budget)

budget cultuureducatie Budget voor cultuurparticipatie (valt cultuureducatie onder)
683.333 euro (gemiddelde over 3 jaar, 2016 nog geen budget)

Provincie Drenthe - Gerrit Kamstra (coördinator cultuurprojecten en projectontwikkeling,
afdeling economie & cultuur)

Regie voeren op kwaliteitsverbetering

De provincies moeten samen met de grote gemeenten de regie voeren op kwaliteitsverbetering. Het onderwijs moet nu een visie ontwikkelen op een doorgaande leerlijn die de culturele ontwikkeling van kinderen en jongeren centraal stelt. Het is van groot belang dat er intensieve samenwerking komt, en één op één relaties, tussen lokaal onderwijs en de culturele sector.

CULTUUREDUCTIE EN AMATEURKUNST

Iedere provincie subsidieert instellingen op het gebied van kunst en cultuur, cultuureducatie en amateurkunst, met een provinciale taak. Op de meeste van deze instellingen is de afgelopen jaren door provincies bezuinigd en hun takenpakketten zijn in veel gevallen aangescherpt.

_ Taken

Voor cultuureducatie komen de volgende vijf taken veel voor bij de provinciale instellingen:

- 1 Advies en informatie voor onderwijs, overheden en/of cultuur
- 2 Aanbod van scholing en trainingen, voor onderwijs en/of cultuur
- 3 Organiseren en onderhouden netwerken en bijeenkomsten voor onderwijs en/of cultuur
- 4 Bemiddeling in / makelaar voor aanbod van culturele instellingen voor onderwijs
- 5 Eigen aanbod aan lespakketten en -projecten

_ Doelgroepen

De meeste instellingen werken voor meerdere doelgroepen, voor onderwijs, gemeenten en culturele instellingen. Zij richten zich soms alleen op cultuureducatie onder schooltijd. Anderen voeren bovenstaande taken (juist) ook uit voor kunsteducatie in de vrije tijd.

ERFGOED

Iedere provincie kent naast een instelling voor cultuur vaak een apart Erfgoedhuis of andersoortige erfgoedinstelling. Soms is dit samengevoegd met kunst en cultuur in een bredere instelling.

_ Taken

Voor cultuureducatie komen de volgende vijf taken veel voor bij de provinciale erfgoedinstellingen:

- 1 Advies en informatie voor onderwijs, overheden en cultuur
- 2 Aanbod van scholing en trainingen, voor onderwijs en/of cultuur
- 3 Organiseren en onderhouden netwerken en bijeenkomsten voor onderwijs en/of cultuur
- 4 Bemiddeling in / makelaar voor aanbod van culturele instellingen voor onderwijs
- 5 Eigen aanbod aan lespakketten en -projecten

_ Doelgroepen

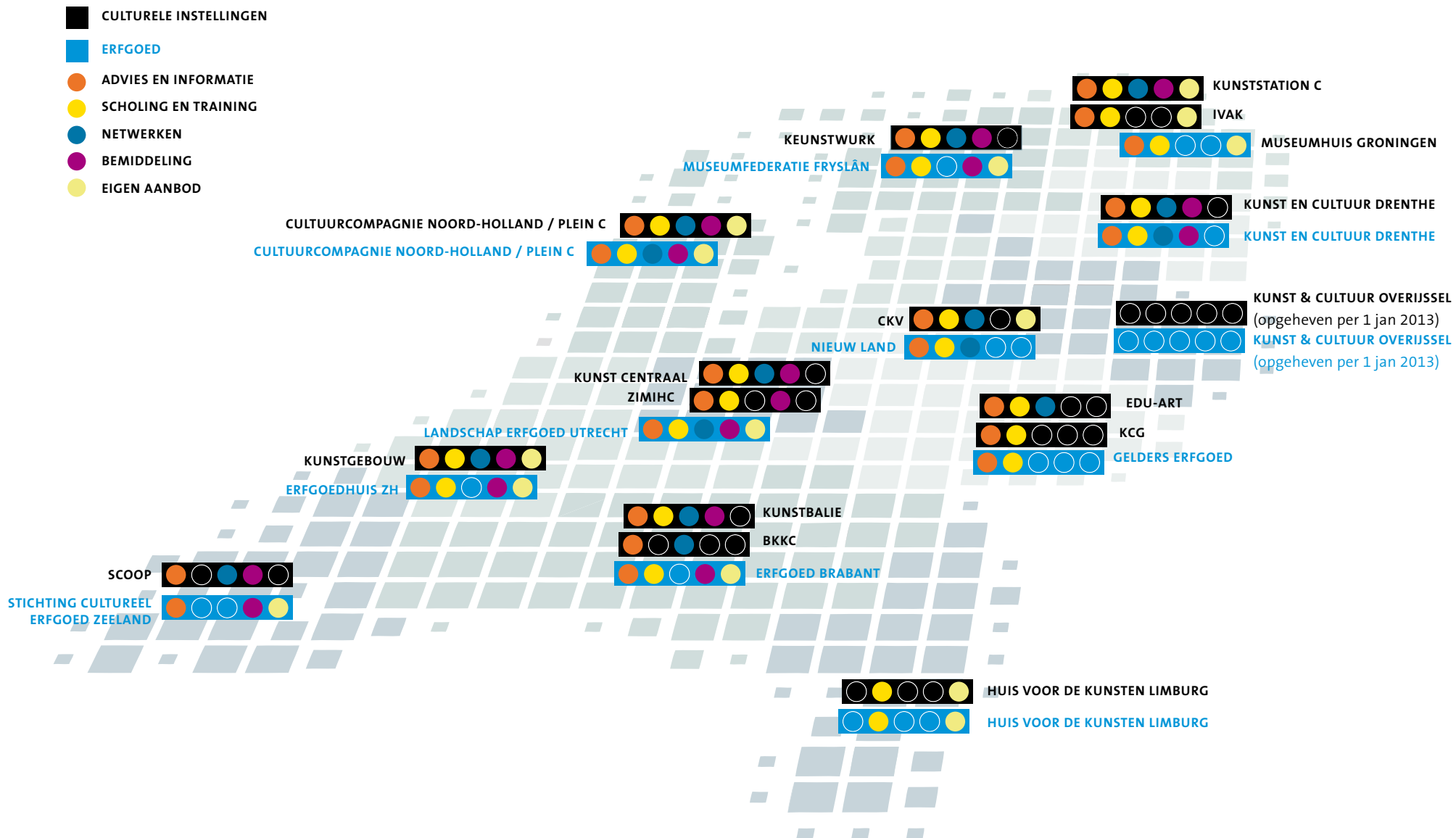
Ook alle provinciale erfgoedinstellingen verrichten taken op het gebied van cultuureducatie, mede in opdracht van de provincies. Deze erfgoedinstellingen richten zich soms ook op het onderwijs, maar in de meeste gevallen ligt de nadruk op ondersteuning van de culturele erfgoedinstellingen, onder meer bij cultuureducatie.

Kunst Centraal - Frank van der Hulst (directeur)

Expert die onderwijs, kunst & cultuur en regio verbindt

Kunst Centraal is de centrale organisatie voor cultuureducatie in de provincie Utrecht. Leerlingen van meer dan 75% van de basisscholen in de provincie maken via ons kennis met de diversiteit van professionele kunst en de cultuur in hun eigen omgeving. Onze provinciebrede diensten zijn effectief en efficiënt door collectieve ontwikkeling en inkoop, ons netwerk met het onderwijs maakt agendering en stimulering van kwaliteit van cultuureducatie mogelijk. Wij vullen aan op wat lokaal kan, we zijn de schakel naar landelijk beleid. We zijn de expert die onderwijs, kunst & cultuur en regio verbindt.

PROVINCIALE INSTELLINGEN MET TAKEN (op basis van hun websites)



_ De Raad van twaalf

De provinciale instellingen voor kunst en cultuur zijn verenigd in een landelijk platform: de Raad van twaalf. De Raad van twaalf stelt zijn expertise beschikbaar middels adviezen en publicaties en neemt het initiatief tot gesprekken en bijeenkomsten.

www.raadvantwaalf.nl

Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen

_ Nederland (OPEN)

OPEN verenigt provinciale erfgoedhuizen of vergelijkbare erfgoedinstellingen. OPEN treedt op als belangenbehartiger en zorgt voor informatie-uitwisseling tussen haar leden.

www.openerfgoed.nl

_ Lokale steunfuncties

Niet alleen provinciaal, ook lokaal zijn er instellingen die vergelijkbare ondersteunende taken uitvoeren. De meest bekende zijn de instellingen in de G4, de vier grootste gemeenten van Nederland. Voor cultuureducatie zijn dat:

Mocca in Amsterdam

www.mocca-amsterdam.nl

SKVR in Rotterdam

www.skvr.nl

UCK in Utrecht

www.uck.nl

Koorenhuis in Den Haag

www.koorenhuis.nl

In Noord-Brabant zijn naast de provinciale instellingen bovendien een aantal lokale marktplaatsen actief. Deze marktplaatsen hebben vaak nauwe contacten met de lokale scholen en instellingen en bieden advies, icc-cursussen en bemiddeling in aanbod.

PSO'S BIBLIOTHEKEN

Iedere provincie kent naast de instellingen voor kunst en cultuur en voor erfgoed een Provinciale Service Organisatie (PSO) voor bibliotheken. Ook bij deze instellingen is het aanbod vrij divers, maar alle instellingen bieden in ieder geval ondersteuning aan de lokale bibliotheken in de gemeenten en daarbij is educatie vrijwel altijd een aandachtspunt. Veel PSO's bieden daarnaast diensten voor het onderwijs, zoals educatieve projecten en lesmaterialen op het gebied van leesbevordering en mediawijsheid. Ook verhuren de PSO's over het algemeen (thema)collecties aan lokale bibliotheken en/of aan het onderwijs.

Landelijke initiatieven

De Provinciale Service Organisaties voor bibliotheken voeren veelal ook landelijke programma's en initiatieven uit voor mediawijsheid, cultuureducatie en leesbevordering. Voorbeelden van die programma's zijn Kunst van Lezen en De Bibliotheek op School. Een van de krachten achter deze programma's is het sectorinstituut SIOB, een landelijke BIS-instelling. De meeste PSO's zetten dergelijke programma's uit in hun provincie en informeren scholen, bibliotheken en gemeenten.

Noord-Holland en Zuid-Holland
ProBiblio
www.probiblio.nl

Zeeland
Zeeuwse Bibliotheek
www.zeeuwsebibliotheek.nl

Utrecht
BiSC
www.biscutrecht.nl

Noord-Brabant
Cubiss
www.cubiss.nl

Limburg
Bibliotheekhuis Limburg
www.bibliotheekhuislimburg.nl

Gelderland
Biblioservice Gelderland
www.biblioservice.nl

Flevoland
Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken
www.sfb-net.nl

Overijssel
Overijsselse Bibliotheek Dienst
www.obd.nl

Friesland
Bibliotheekservice Fryslân
www.bibliotheekservice-fryslan.nl

Groningen
Biblionet Groningen
www.biblionetgroningen.nl

Drenthe
Biblionet Drenthe
www.biblionetdrenthe.nl

MBO**_ Instellingen**

Een vmbo- of havo-diploma geeft toegang tot het mbo. Het mbo is verdeeld in vier sectoren: economie, landbouw, techniek, zorg en welzijn. Er zijn vier niveau's:

- Niveau 1 is de assistentenopleiding
- Niveau 2 is de opleiding basisberoepsbeoefenaar
- Niveau 3 is de vakopleiding
- Niveau 4 is de middenkaderopleiding

Er zijn verschillende onderwijsinstellingen voor middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en volwasseneneducatie:

- Regionale opleidingscentra (roc's) bieden het volledige pakket aan opleidingen in het middelbaar beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.
- Agrarische opleidingscentra (aoc's) verzorgen de opleidingen op het gebied van voeding, natuur en milieu.

- Vakinstellingen richten zich op het opleidingsaanbod voor één beroepenveld binnen één sector uit het middelbaar beroepsonderwijs zoals de scheepvaart, de grafische- en designsector of de voedingsindustrie.
- Overige mbo-instellingen zijn bijvoorbeeld een hbo-instelling met een mbo-afdeling of een instelling voor auditief gehandicapten.

_ Cultuuronderwijs op het mbo

Op het mbo zijn negen opleidingen op het gebied van kunst, cultuur en media: Artiest, AV-productie, Desktoppublishing (DTP), Gaming, Mediamanagement, Mediatechnologie, Mediavormgever, Podium- en Evenemententechniek en Printmedia.

Binnen de opleiding Artiest kiezen studenten de afstudeerrichtingen drama, muziek (uitvoerend of sounddesign), dans of musical. Naast artistieke vaardigheden ligt de nadruk op cultureel ondernemerschap.

Koning Willem I College (ROC, Den Bosch) - Jan van Gemert (coördinator en docent MHBO Theateropleiding)

Wisselwerking met publiek via impresariaat

Het Koning Willem I College wil een Community College zijn. Ons streven is om als school in de omgeving verankerd te zijn en wisselwerking met publiek te hebben. Onze theater- en kunstopleidingen hebben een zakelijk impresariaat dat naast binnenschoolse toepassingen ook voorstellingen maakt voor organisaties. We hebben bijvoorbeeld het erfgoedproject Kaatjes Tijdreis waarmee je langs historische locaties in Den Bosch gaat, zoals de Sint-Jan. Dit doen we samen met het Stadsarchief en de Bibliotheek.

**ER ZIJN RUIM 70
MBO-OPLEIDINGEN
MET DIVERSE NEVEN-
VESTIGINGEN.**

**MIDDELBAAR
BEROEPSONDERWIJS
IS ER VOOR
JONGEREN TUSSEN
DE 16 EN 22
JAAR.**

**RUIM
60% PROCENT VAN
ALLE JONGEREN
VOLGT
BEROEPSONDERWIJS.**

LOKALE ACTOREN



36 GEMEENTELIJK BELEID

37 Ringenmodel

38 CULTURELE INSTELLINGEN

- 38 (Deels) gesubsidieerde aanbieders kunsteducatie in de vrije tijd
- 39 Particuliere aanbieders van kunsteducatie in de vrije tijd
- 40 Overige aanbieders van cultuureducatie

42 ONDERWIJS

- 42 Basisonderwijs en speciaal onderwijs
- 46 Voortgezet onderwijs

44 KINDEROPVANG

GEMEENTELIJK BELEID

Gemeenten hebben de verantwoordelijkheid om deelname aan kunst en cultuur voor alle burgers mogelijk te maken. De gemeenten bepalen zelf hoe groot de ambitie op cultureel gebied is. Op het gebied van cultuureducatie hebben gemeenten de taak om de culturele infrastructuur van de gemeente te ondersteunen en cultuureducatieve activiteiten te subsidiëren. De gemeenten zijn een belangrijke partner van het Rijk bij de uitvoering van landelijk beleid.

Kleine gemeenten (<30.000 inwoners) formuleren een kernachtig cultuurbeleid. Zij hebben doorgaans een lespunt voor kunsteducatie. Ook verzorgen zij naschoolse basiscursussen en cultuureducatieve activiteiten voor het onderwijs. Kleine gemeenten hebben vaak geen eigen voorziening, maar organiseren lokaal aanbod in samenwerking met regionale culturele instellingen en andere gemeenten.

Middelgrote gemeenten (30.000 - 90.000 inwoners) voeren een uitgebreid cultuurbeleid. Vaak is er in deze gemeenten een centrum voor de kunsten met een breed lesaanbod, faciliteiten en naschoolse basiscursussen. Voor het binnenschoolse aanbod werken de centra vaak samen met de provinciale instelling voor kunst en cultuur.

Grote gemeenten (>90.000 inwoners) hebben een alomvattend cultuurbeleid met een rijk en gevarieerd aanbod in alle kunstdisciplines. Het aanbod wordt verzorgd vanuit een groot gecombineerd centrum voor de kunsten dat ook aanvullende voorzieningen en naschoolse cursussen biedt. In deze gemeenten zijn bovendien veel andere cultuureducatieaanbieders die educatieve activiteiten organiseren, zowel binnenschools als buitenschools.

Meer informatie

- *Gemeentelijk cultuurbeleid* – een handleiding (C. Wijn, VNG, 2003)
- *Cultuureducatie: de kracht van lokaal en provinciaal beleid* (S. Bruines, F. Willems, De Kunstconnectie/VKV, 2006)
- *Erfgoededucatie: een beleidshandreiking* (M. van der Putten, R. Hermans, Erfgoed Actueel, 2006)

Gemeente Emmen - Frans Meerhoff (Beleidsadviseur afdeling Beleid & Regie, Team Jeugd, Cultuur en Onderwijs)

Naar één kunstinstelling

Het eerste- en tweede lijnsysteem is niet meer de beste behuizing voor de gekende Drentse cultuureducatie-expertise. Daarom sturen we aan op één Drentse Kunstinstelling waarbinnen we die opgebouwde expertise voor de komende jaren veilig willen stellen.

- *Netwerk cultuurambtenaren*: informeren, spreken met deskundigen en met elkaar in discussie gaan over beleid en ontwikkelingen in het cultuureducatieve veld. Georganiseerd door het LKCA.

Meer informatie

- *Netwerken binnenschoolse cultuureducatie: een handreiking voor gemeenten* (S. van den Hoek, J. Poll, P. Vogelesang, Cultuurnetwerk Nederland, 2010).

Lokale netwerken

De gemeente vormt een belangrijke spil binnen cultuureducatie. Ze bepaalt en betaalt grotendeels de lokale culturele infrastructuur waar een school gebruik van maakt. Daarmee is de gemeente de verbindende factor tussen onderwijs en cultuur. Een lokaal netwerk blijkt een goede manier om deze verbinding ook daadwerkelijk tot stand te brengen. Een lokaal netwerk cultuureducatie stelt scholen in staat hun cultuuronderwijs samen met de directe culturele omgeving vorm te geven en maakt het omgekeerd voor culturele instellingen makkelijker om vraaggericht te werken.

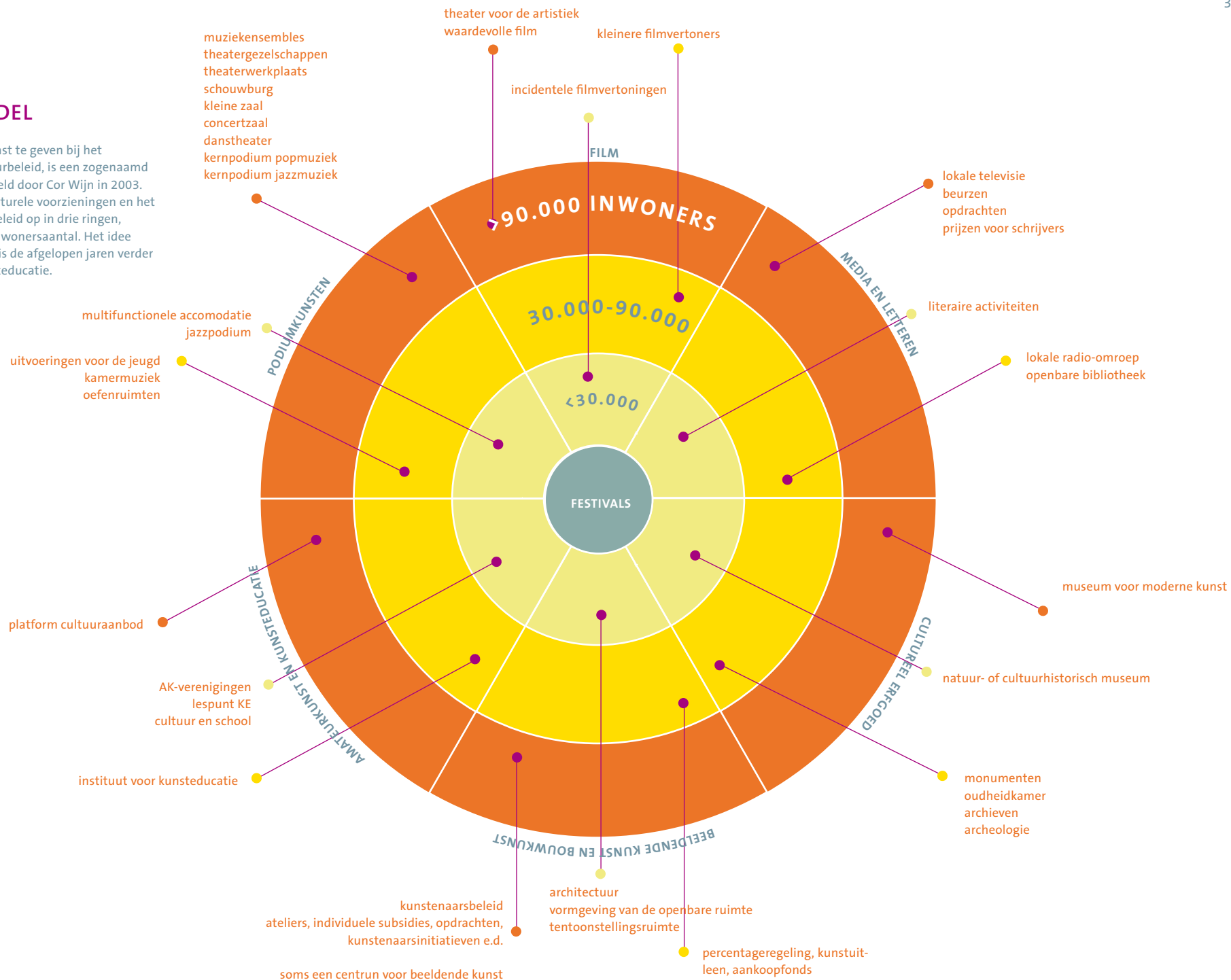
BMC – Cor Wijn (zelfstandig adviseur en senior-consultant bij BMC)

Crisisbestendige bedrijfsmodellen

In 1995 ontwikkelde ik voor de VNG het ringenmodel dat voor gemeenten de culturele infrastructuur op een overzichtelijke manier weergeeft. Het model is nog steeds dienstig bij het structureren van het lokale cultuuraanbod en helpt beleidsmakers te komen tot een goed cultuurbeleid. Wat BMC betreft vormen kunstcentra een belangrijk onderdeel van de culturele basisinfrastructuur van gemeenten. BMC probeert nu samen met de centra bedrijfsmodellen te vinden die crisisbestendig zijn. De sleutel daarbij is: meer flexibel personeel, nauwe samenwerking met de scholen, nieuw aanbod en agressieve marketing. In Heerenveen laten we met Ateliers Majeur zien dat het werkt.

RINGENMODEL

Om gemeenten houvast te geven bij het formuleren van cultuurbeleid, is een zogenaamd ringenmodel ontwikkeld door Cor Wijn in 2003. Dit model deelt de culturele voorzieningen en het bijbehorend cultuurbeleid op in drie ringen, gerelateerd aan het inwonersaantal. Het idee voor dit ringenmodel is de afgelopen jaren verder uitgewerkt voor kunsteducatie. (bron: www.vng.nl)



(DEELS) GESUBSIDIEERDE AANBIEDERS KUNSTEDUCATIE IN DE VRIJE TIJD

De meeste gemeenten subsidiëren een of meer culturele instellingen (gedeeltelijk) die kunsteducatie in de vrije tijd verzorgen. In 2010 verrichte het Sociaal en Cultureel Planbureau een grootschalig onderzoek naar de mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd waarin deze instellingen uitgebreid in beeld zijn gebracht. Sindsdien is door bezuinigingen het aantal instellingen wat gekrompen. Van veel soorten instellingen zijn exacte aantallen niet bekend. De meeste typen instellingen zijn verenigd in een brancheorganisatie of vakvereniging (zie pagina 19).

_ Centra voor de Kunsten

165 instellingen

Centra voor de kunsten hebben een breed lesaanbod voor kunsteducatie in de vrije tijd voor kinderen, jongeren en volwassenen. Inmiddels zijn de meeste centra gecombineerde instellingen met meerdere kunstdisciplines. De laatste jaren is bij de centra vooral het aanbod voor het onderwijs sterk gegroeid. Meest gangbare disciplines: beeldende vorming, muziek, dans, theater, audiovisuele vorming/media, schrijven.

_ Volksuniversiteiten

100 instellingen

Volksuniversiteiten bieden veelal een combinatie van actieve en receptieve cursussen aan voor volwassenen, niet alleen in de kunst- en cultuurvakken maar bijvoorbeeld ook in de talen. Binnen de kunst- en cultuurvakken komen bij volksuniversiteiten vooral veel cursussen beeldend voor, zowel actief als receptief. Meest gangbare disciplines: beeldend, AV/media, literatuur.

_ Jeugdtheaterscholen

65 instellingen

Jeugdtheaterscholen bieden langdurige lesprogramma's theater voor kinderen en jongeren aan. Vaak beslaan de lesprogramma's meerdere jaren waarin de cursisten beginnen met een kennismaking met het vak en door

kunnen groeien naar productieklassen.

Meest gangbare disciplines: theater.

_ Jeugdcircussen

55 instellingen

Jeugdcircussen verschillen sterk in opzet al richten ze zich allemaal op kinderen en jongeren. Sommigen lijken op de jeugdtheaterscholen. Anderen op theaterwerkplaatsen maar dan met circus.

Meest gangbare disciplines: circus.

_ Theater- en danswerkplaatsen

15-25 instellingen

In theater- en danswerkplaatsen wordt niet zozeer lesgegeven, als wel gewerkt met enthousiaste amateurs aan producties onder begeleiding van professionals. Al doende ontwikkelen de amateurs zichzelf. Meest gangbare disciplines: theater en dans.

Culturele centra van universiteiten en hogescholen

Ongeveer de helft van de universiteiten en een deel van de hogescholen heeft culturele centra opgericht voor studenten. Deze centra bieden vaak lessen aan in meerdere kunstdisciplines, soms gepaard met een podiumprogrammering voor studenten.

Meest gangbare disciplines: muziek, dans, theater, beeldend.

_ Sociaal-cultureel werk

In vrijwel alle gemeenten zijn er een of meerdere instellingen voor sociaal-cultureel werk. Hieronder vallen over het algemeen ook het jeugd- en jongerenwerk en buurthuizen met een lesaanbod in culturele vakken. Meest gangbare disciplines: muziek, dans, theater, beeldend.

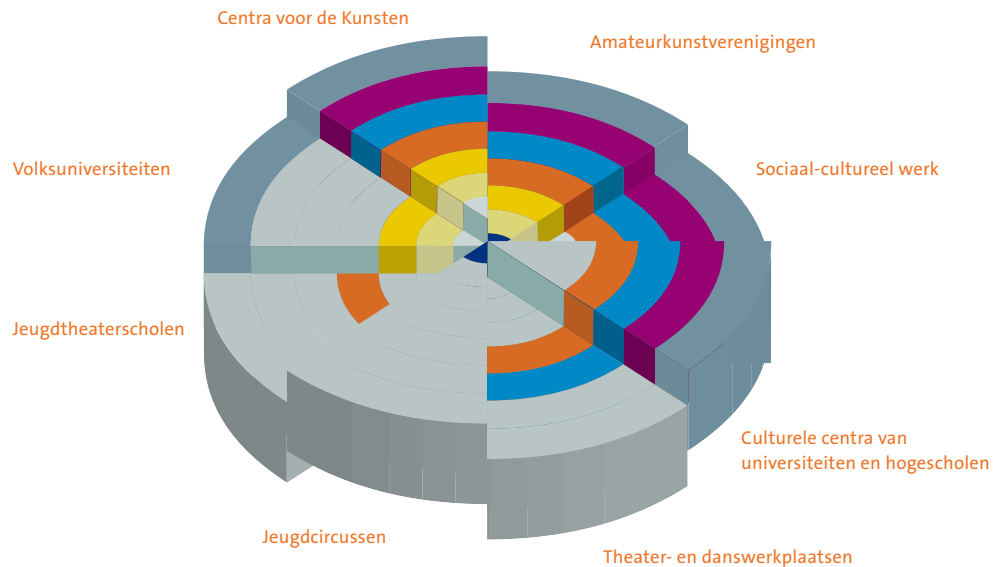
_ Amateurkunstverenigingen

Er zijn vele amateurkunstverenigingen in Nederland in alle kunstdisciplines. Sommige van deze verenigingen hebben voor de (jonge) beginnende leden ook een lesaanbod. Dit komt met name veel voor bij muziekverenigingen.

_ Meer informatie

- *Het beeld van de sector*. Hoofdstuk cultuur educatie (T. Syderius. Kunsten '92, 2012)
- *De spil in de samenleving, Gedachten over kunstcentra in de toekomst*. (M. van Hees, R. van Heuven, R. Mazure, S. Trienekens. Kunstfactor, 2012).
- *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2011*. Hoofdstuk Projectsubsidies en de marktstrategie van centra voor de kunsten (M. van Hoorn & P. Hagenaars. Fonds voor Cultuurparticipatie, 2011)
- *Mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd*. (A. van den Broek.(Ed.). Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010).

- BEELDDE VORMING
- MUZIEK
- DANS
- THEATER
- AUDIOVISUELE VORMING/MEDIA,
- SCHRIJVEN
- CIRCUS



PARTICULIERE AANBIEDERS VAN KUNSTEDUCATIE IN DE VRIJE TIJD

Naast (gedeeltelijk) gesubsidieerde aanbieders van lessen in kunst- en cultuurvakken, zijn er particuliere aanbieders. Ook deze zijn in het onderzoek door het Sociaal en Cultureel Planbureau in 2010 in kaart gebracht. Op de markt van lessen in kunstbeoefening voor mensen van 16 jaar en ouder is het particuliere circuit met 40% royaal de grootste speler. Het particuliere aandeel is tweemaal groter dan dat van de centra voor de kunsten (waaronder muziekscholen), en driemaal groter dan dat van verenigingen.⁶ Van deze aanbieders zijn geen aantallen bekend, maar wel de meest voorkomende typen instellingen en aanbieders.

_DANS

Balletscholen
 Dansscholen met latin en ballroom
 Salsascholen
 Dansscholen met hiphop, breakdance of urban dance
 Particuliere docenten
 Sportscholen en -verenigingen

_MUZIEK

Particuliere muziekscholen, bijvoorbeeld drumscholen
 Particuliere docenten
 Muziekwinkels met lesaanbod
 Particuliere topopleidingen / Academies
 Online muziekscholen
 Afstandsonderwijs en zelfstudie

_BEELDEND

Particuliere topopleidingen / Academies
 Ateliers met lesaanbod
 Particuliere docenten / Beeldend kunstenaars
 Hobbywinkels met lesaanbod
 Afstandsonderwijs en zelfstudie

_THEATER

Particuliere topopleidingen / Academies
 Particuliere docenten
 Particuliere theaterscholen en -groepen

_AUDIOVISUEEL/MEDIA

Particuliere docenten
 Fotografen / studio's met lesaanbod
 Afstandsonderwijs en zelfstudie

_LITERAIR

Particuliere docenten
 Afstandsonderwijs en zelfstudie

⁶ A. van den Broek (Ed.) (2010). *Mogelijkheden tot kunstbeoefening in de vrije tijd*.

Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

OVERIGE AANBIEDERS VAN CULTUUREDUCATIE

Er zijn verschillende soorten instellingen, individuen en organisaties die educatie niet als primaire taak hebben of geen lesaanbod in de vrije tijd hebben, maar die wel een aanbod cultuureducatie hebben voor het onderwijs of een geschikte partner kunnen zijn. Van de meeste is niet bekend hoeveel er zijn in Nederland. Waar dat wel bekend is, of waar er beredeneerde schattingen gemaakt zijn door anderen, staat dat erbij.

_ Cultureel erfgoed

Archieven

Ongeveer 329 archiefbewaarplaatsen
(bron: www.cbs.nl)

Buitenplaatsen en landgoederen

551 complex historische buitenplaatsen
(bron: www.buitenplaatsen2012.nl)

Heemkundekringen

Historische verenigingen

Musea

Ongeveer 1250 musea
(bron: www.museumvereniging.nl)

Oudheidkamers

Opgravingen, archeologische vindplaatsen en verenigingen

Regionale historische centra

Rijks-, provinciale en gemeentelijke monumenten

Ongeveer 62.000 rijksmonumenten
(bron: www.monumenten.nl)

_ Kunsten

Amateurkunstverenigingen

Naar schatting tussen de 25.000 en 50.000
(bron: A. van den Broek, 2010)

Galeries

Naar schatting 600-800
(bron: www.wikipedia.org)

Gezelschappen

- Theatergezelschappen
- Operagezelschappen
- Musicalgezelschappen
- Muziekgezelschappen/bands

Poppodia

Ongeveer 100
(bron: A. van den Broek, 2010)

Theaters

447 theaterzalen
(bron: www.cbs.nl)

Uitvoerend beeldend kunstenaars en ateliers

_ Media

Bibliotheken

166 bibliotheken met 899 vestigingen
(bronnen: www.siob.nl en www.cbs.nl)

Bioscopen, filmhuizen en filmtheaters

138 bioscopen en 104 filmhuizen en filmtheaters (bron: www.nvbinfocentrum.nl)

Lokale omroepen

290 lokale omroepen
(bron: www.olon.nl)

_ Cultuurbreed

Kulturhusen of cultuurhuizen

86 kulturhusen
(bron: www.kulturhus.nl)

Festivals

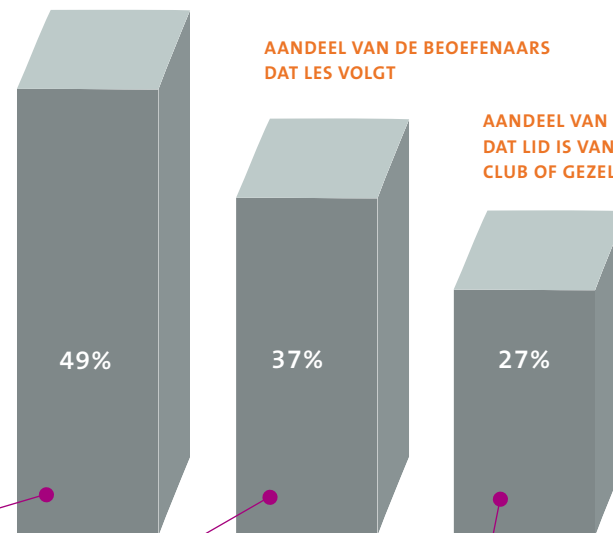
DEELNAMECIJFERS

Het Sociaal en Cultureel Planbureau onderzocht in 2007 ook hoeveel mensen van 6 jaar en ouder aan actieve kunstbeoefening doen en hoeveel van hen daarbij lessen volgen.⁷

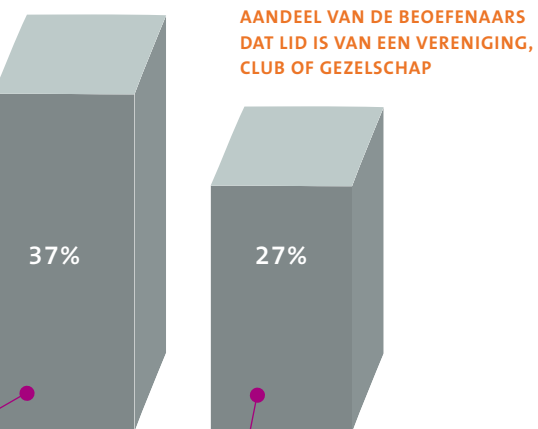
Deze getallen liggen lager dan de optelsom van alle getallen per discipline omdat zeer veel beoefenaars meerdere kunstdisciplines beoefenen en dus bij meerdere disciplines worden meegeteld.



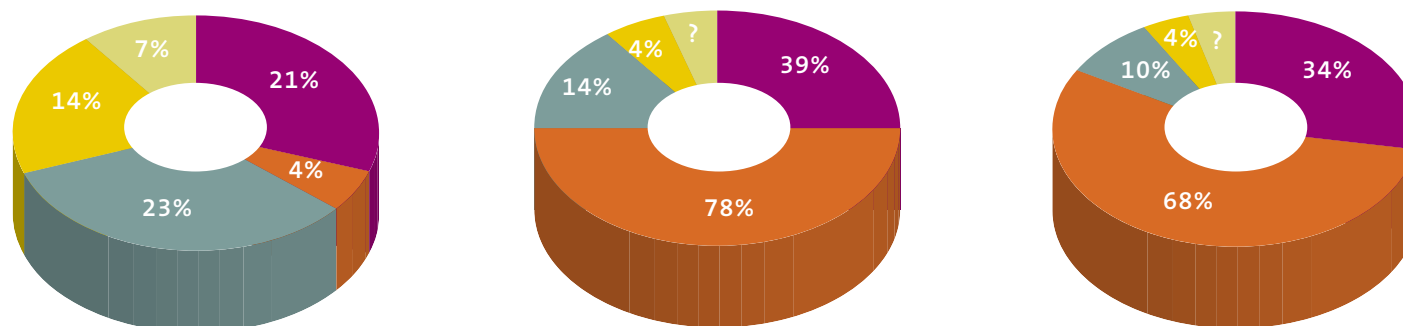
AANDEEL VAN DE BEVOLKING
DAT AAN KUNSTBEOEFENING DOET



AANDEEL VAN DE BEOEFENAARS
DAT LES VOLGT



AANDEEL VAN DE BEOEFENAARS
DAT LID IS VAN EEN VERENIGING,
CLUB OF GEZELSCHAP



⁷ A. van den Broek, J. de Haan & F. Huysmans (2009). *Cultuurbewonderaars & cultuurbeoefenaars. Trends in cultuurparticipatie en mediagebruik*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

BASISONDERWIJS EN SPECIAAL ONDERWIJS

In het schooljaar 2011-2012 waren er 6807 aantal scholen voor basisonderwijs in Nederland met 1.517.300 leerlingen, gemiddeld 223 leerlingen per school. Nederland kent in het schooljaar 2011-2012 1048 schoolbesturen.

_ Leergebied kunstzinnige oriëntatie

Basisscholen werken met kerndoelen die worden voorgeschreven door het Ministerie van OCW. De kerndoelen zijn streefdoelen die aangeven wat leerlingen moeten kennen en kunnen. Er zijn 58 kerndoelen, verdeeld over zeven leergebieden: Nederlands, Engels, Fries (voor scholen in Friesland), Rekenen en wiskunde, Oriëntatie op jezelf en de wereld, Kunstzinnige oriëntatie en Bewegingsonderwijs. SLO (zie pagina 22) heeft voor alle kerndoelen tussendoelen opgesteld om scholen te helpen vorm te geven aan de kerndoelen. (tule.slo.nl)

In het leergebied Kunstzinnige oriëntatie maken kinderen kennis met kunst en cultuur. Dit leergebied kent drie kerndoelen:

- Kerndoel 54: De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
- Kerndoel 55: De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- Kerndoel 56: De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Erfgoededucatie valt daarnaast ook onder het leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld.

_ Cursus interne cultuurcoördinator (icc)

OCW heeft de cursus interne cultuurcoördinator (icc) laten ontwikkelen. De icc'er ontwikkelt het cultuurbeleid van een school en stelt samen met collega's het culturele programma samen. Daarnaast is de icc'er de contactpersoon voor culturele instellingen. Aan het eind van het schooljaar 2011-2012 waren er 4866 gecertificeerde icc'ers in Nederland.

_ Speciaal onderwijs

Nederland telt 628 scholen voor speciaal onderwijs (speciaal basisonderwijs en speciaal (voortgezet) onderwijs samen) in 2011. Hier gaan in 2011 112.000 leerlingen naar toe, gemiddeld 178 leerlingen per school.

Er zijn scholen voor:

- speciaal basisonderwijs (voorheen lom- en mlk-scholen), deze scholen vallen onder de Wet op het Primair Onderwijs;
- speciaal onderwijs, deze scholen vallen onder de Wet op Expertisecentra, en kennen vier clusters:

Cluster 1 visueel gehandicapte kinderen of meervoudig gehandicapte kinderen met een visuele handicap

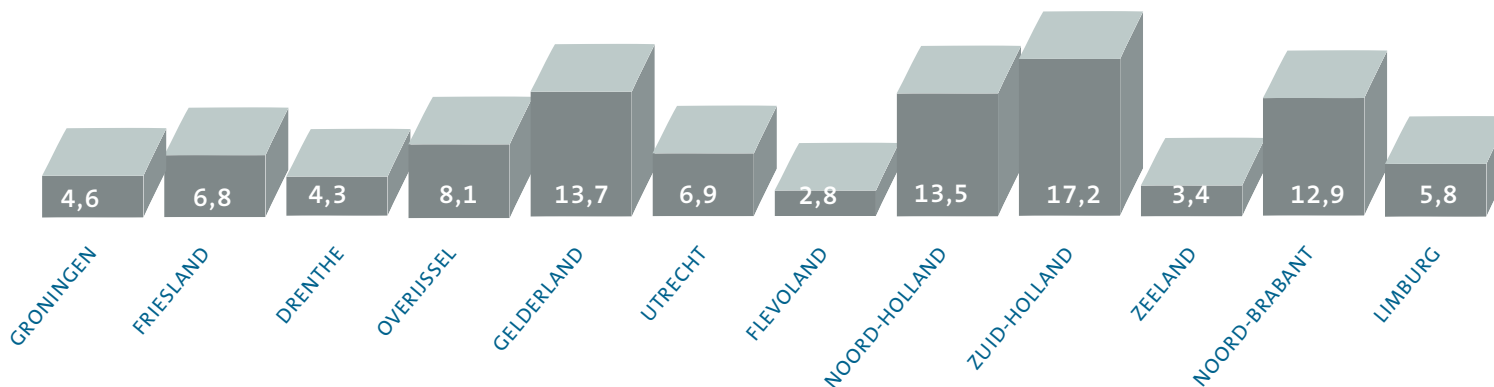
Cluster 2 dove of slechthorende kinderen, kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden of meervoudig gehandicapte kinderen die één van deze handicaps hebben

Cluster 3 lichamelijk gehandicapte kinderen, zeer moeilijk lerende kinderen (ZMLK) en langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, of meervoudig gehandicapte kinderen

Cluster 4 zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK), langdurig zieke kinderen anders dan met een lichamelijke handicap en kinderen in scholen verbonden aan pedologische instituten.

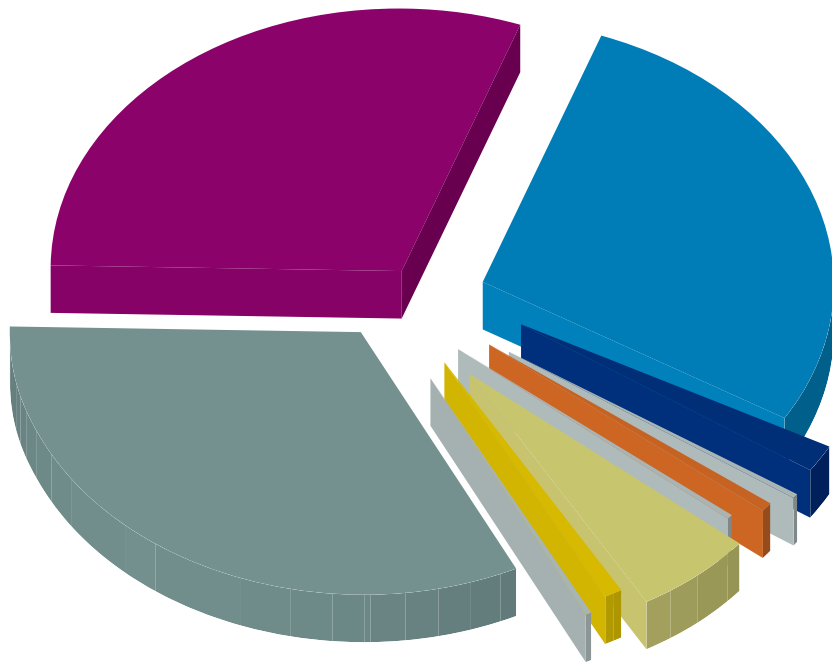
Voor cluster 4 kinderen is er ook voortgezet speciaal onderwijs. Dit kan gevolgd worden tot de leeftijd van 20.

SCHOLEN BASISONDERWIJS NAAR PROVINCIE



BASISSCHOLEN NAAR DENOMINATIE

openbaar	32,7%
rooms-katholiek	30,1%
protestants-christelijk	28,1%
gereformeerd	1,6%
evangelisch	0,2%
joods	0%
islamitisch	0,6%
hindoeïstisch	0,1%
algemeen bijzonder	5,6%
samenwerkingscholen	0,9%
overig bijzonder	0,1%



KINDEROPVANG

- Een kinderdagverblijf verzorgt kinderopvang voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar.
- Een peuterspeelzaal is een veel lossere vorm van kinderopvang en valt buiten de regelingen van de kinderopvang (in Nederland). De financiering gebeurt niet volgens de Wet kinderopvang maar volgens de Wet maatschappelijke ondersteuning, die door de gemeente wordt uitgevoerd.
- Een gastouder is een ouder die kinderen van andere ouders opvangt tegen een vergoeding voor het dragen van de verantwoording voor de kinderen (het is dus geen loon). Gastouderbureaus kunnen verbonden zijn aan kinderopvangorganisaties, maar kunnen ook zelfstandig zijn.
- Voorschoolse opvang is de opvang van kinderen voordat school begint.
- Tussenschoolse opvang is de opvang van kinderen tussen de middag.
- Naschoolse opvang, soms ook buitenschoolse opvang genoemd, is de opvang van kinderen van 4 tot 12 jaar na afloop van de school.

_ Belangenorganisaties kinderopvang

- BOinK is de Belangenvereniging van Ouders in de Kinderopvang & Peuterspeelzalen.
www.boink.info
- KIK | Kwaliteit In Kinderopvang is een vereniging van kinderopvangorganisaties die gezamenlijk investeren in de kwaliteit van en het maatschappelijk debat over kinderopvang.
www.kwaliteitinkinderopvang.nl
- Brancheorganisatie Kinderopvang is de organisatie die de belangen van ondernemers in de kinderopvang behartigt en vertegenwoordigt.
www.kinderopvang.nl

_ Brede school

De overheid stimuleert de oprichting van brede scholen. Dit zijn scholen waarbij onderwijs wordt gecombineerd met bijvoorbeeld opvang, zorg, welzijn, sport of cultuur. Op cultureel gebied werken brede scholen samen met culturele instellingen, centra voor de kunsten en amateurverenigingen. De rijksregelingen Brede school en cultuur (2007-2012) en Impuls Brede scholen, Sport en Cultuur en Combinatiefuncties (2008-2012) stimuleerden die samenwerking (zie pagina 10).

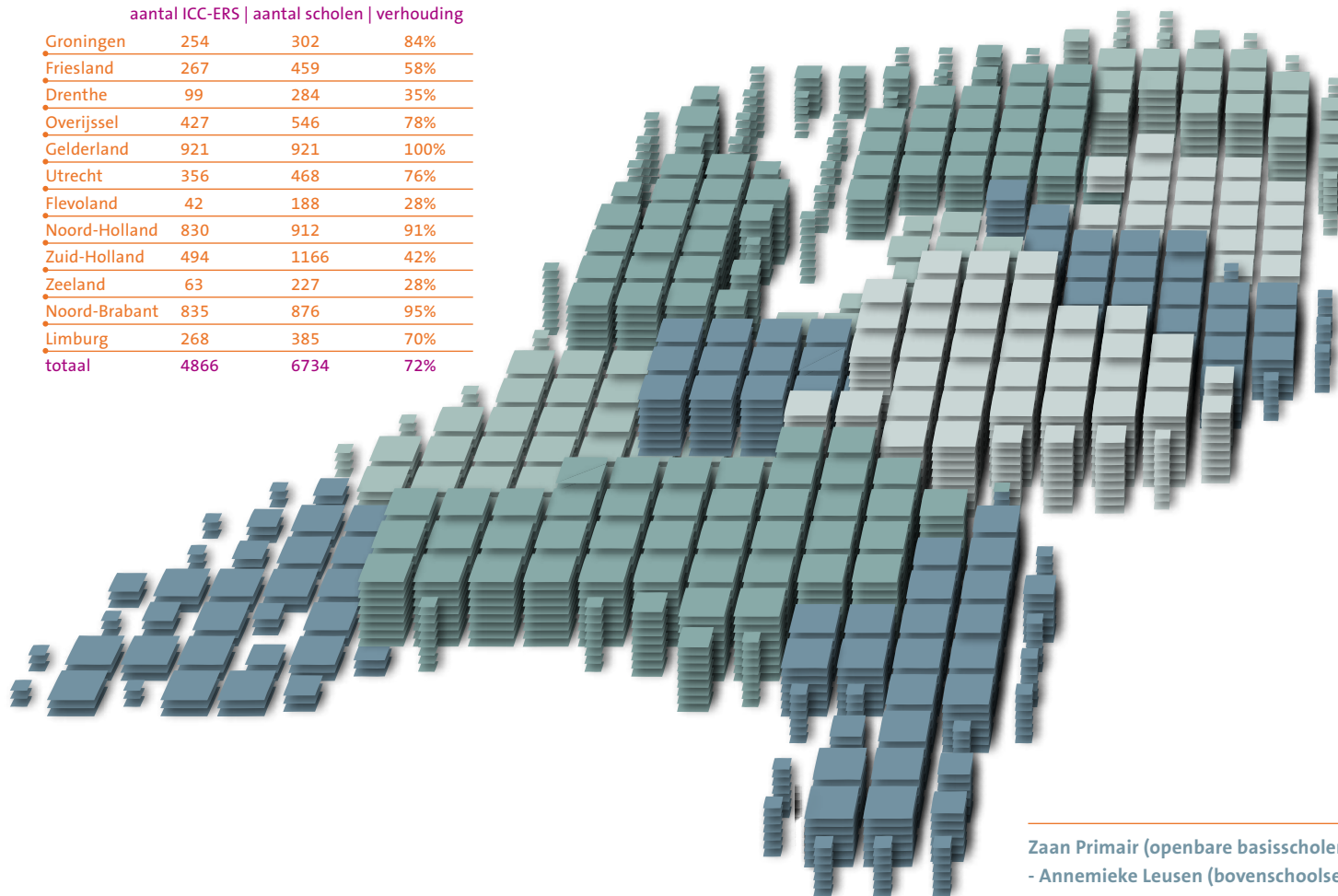
_ Recente ontwikkelingen

- Cultuurnetwerk Nederland en Etuconsult hebben gezamenlijk een cursus ontwikkeld voor pedagogisch medewerkers op de bso, waarin zij inzicht krijgen en vaardigheden ontwikkelen op het gebied van cultuur-educatie.
- Een integraal kindcentrum is een voorziening voor kinderen van 0-12 jaar, waar zij gedurende de dag komen om te leren, spelen, ontwikkelen en ontmoeten. Alle ontwikkelingsterreinen van kinderen komen aan bod. Het integrale kindcentrum: gaat versnippering van het huidige aanbod, vooral tussen peuterspeelzaal, kinderopvang en bso en onderwijs, tegen; voorziet in een meer sluitend aanbod.

**AANTAL ICC-ERS PER PROVINCIE
IN VERHOUDING TOT HET AANTAL SCHOLEN PER PROVINCIE**

(peildatum 1 sept 2012)

	aantal ICC-ERS	aantal scholen	verhouding
Groningen	254	302	84%
Friesland	267	459	58%
Drenthe	99	284	35%
Overijssel	427	546	78%
Gelderland	921	921	100%
Utrecht	356	468	76%
Flevoland	42	188	28%
Noord-Holland	830	912	91%
Zuid-Holland	494	1166	42%
Zeeland	63	227	28%
Noord-Brabant	835	876	95%
Limburg	268	385	70%
totaal	4866	6734	72%



Zaan Primair (openbare basisscholen Zaanstad)
- Annemieke Leusen (bovenschoolse interne cultuurcoördinator)

Visie op cultuureducatie ontwikkelen

Door mijn aanstelling als bovenschoolse interne cultuurcoördinator (icc'er) heeft cultuureducatie een plek gekregen in het openbare basisonderwijs van Zaanstad. Mijn taak is om met een werkgroep een visie te ontwikkelen op cultuureducatie en daar met de 28 openbare basisscholen van Zaan Primair invulling aan te geven.

VOORTGEZET ONDERWIJS

Het voortgezet onderwijs bestaat uit een onderbouw (die begint met een brugperiode) en een bovenbouw.

De onderbouw van het voortgezet onderwijs duurt 2 jaar in het vmbo en 3 jaar in het havo en het vwo. Scholieren volgen een breed vakkenpakket dat voor iedereen hetzelfde is. Onderdeel van de onderbouw is de brugklas en duurt 1 of 2 jaar.

De brugperiode is vaak een samenvoeging van twee of meer onderwijstypen.

De bovenbouw (tweede fase) van het voortgezet onderwijs duurt 2 jaar in het vmbo en het havo en 3 jaar in het vwo. De tweede fase bestaat uit drie onderdelen: algemeen deel met verplichte vakken, profieldeel (Cultuur & Maatschappij, Natuur & Techniek, Economie & Maatschappij of Natuur & Gezondheid) en vrij deel.

_ VMBO

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) bereidt leerlingen voor op het mbo en het havo en bestaat uit vier leerwegen: Basis Beroepsgerichte Leerweg, Kader Beroepsgerichte Leerweg, Theoretische Leerweg en Gemengde Leerweg.

_ HAVO

Het hoger algemeen voortgezet onderwijs duurt vijf jaar. Het havo bereidt leerlingen voor op het hoger beroepsonderwijs (hbo). Met een bewijs dat de eerste drie jaar goed zijn doorlopen, kan een leerling ook doorstromen naar een vakopleiding of een middenkaderopleiding in het mbo. Het havodiploma geeft toegang tot het vwo en een havoleerling kan ook deelnemen aan een versneld mbo-traject.

_ VWO

Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs duurt 6 jaar en bestaat uit atheneum en gymnasium. De opbouw van het leerprogramma is gelijk aan dat van de havo, alleen worden

er meer en andere vakken gegeven en is de studiebelasting hoger.

_ Voortgezet speciaal onderwijs

Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) is verdeeld in dezelfde clusters als het speciaal basisonderwijs en kan gevolgd worden tot de leeftijd van 20. Er is vso op meerdere niveaus, zoals vmbo maar ook havo. Naast vso is er het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) en praktijkonderwijs. Leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) is er voor vmbo-leerlingen die extra begeleiding nodig hebben. Het praktijkonderwijs is voor leerlingen met een IQ van minimaal 60 en maximaal 75-80, die niet in staat zijn een vmbo-diploma te behalen en leidt leerlingen op voor wonen, werken, burgerschap en vrije tijd.

_ Aantal vo-scholen en leerlingen

Totaal aantal scholen voor voortgezet onderwijs in 2011 is 646 en aantal leerlingen in 2011: 26.800.

_ Cultuurprofiel scholen

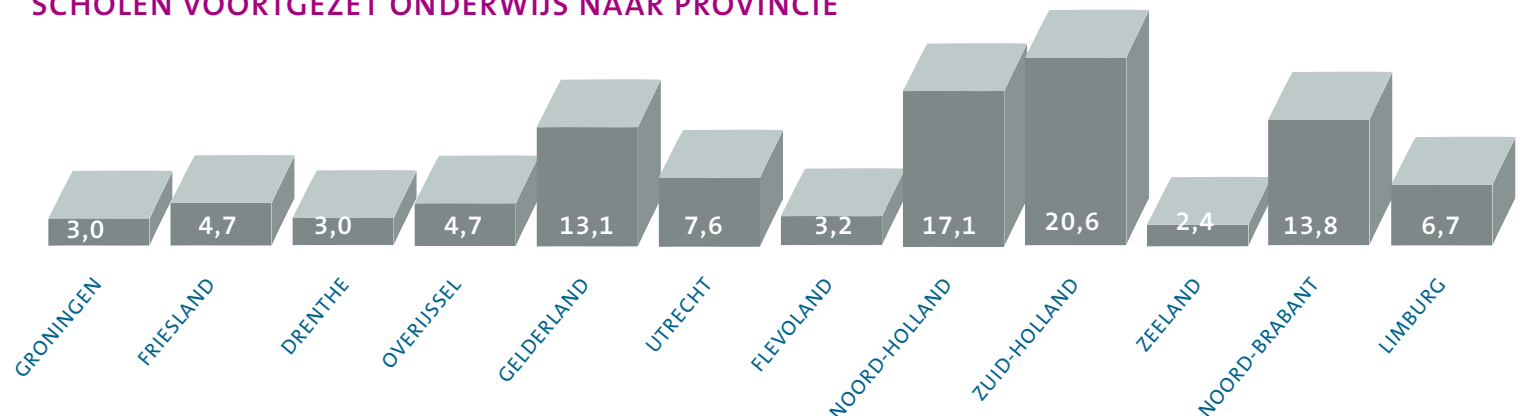
Een cultuurprofiel school is een school voor voortgezet onderwijs die zich profileert met cultuur. Bij een cultuurprofiel school gaat het niet alleen om toptalenten, juist ook leerlingen met een buitengewone interesse voor kunst en cultuur kunnen er terecht. De meeste cultuurprofiel scholen in Nederland kenmerken zich door een brede insteek. Dit betekent doorgaans dat kunst en cultuur prominent op het rooster staat, er meerdere kunstdisciplines aan bod komen en dat de kunstvakken zoveel mogelijk aansluiten bij de andere vakken. Hierbij wordt het curriculum stevig aangevuld met buitenschoolse activiteiten.

De cultuurprofiel scholen zijn verenigd in de Vereniging CultuurProfielScholen (VCPS). Deze vereniging draagt tevens zorg voor de officiële registratie van cultuurprofiel scholen. Negenentwintig scholen zijn officieel geregistreerd als cultuurprofiel school, 22 andere scholen zijn begin 2008 gestart in een ontwikkelnetwerk

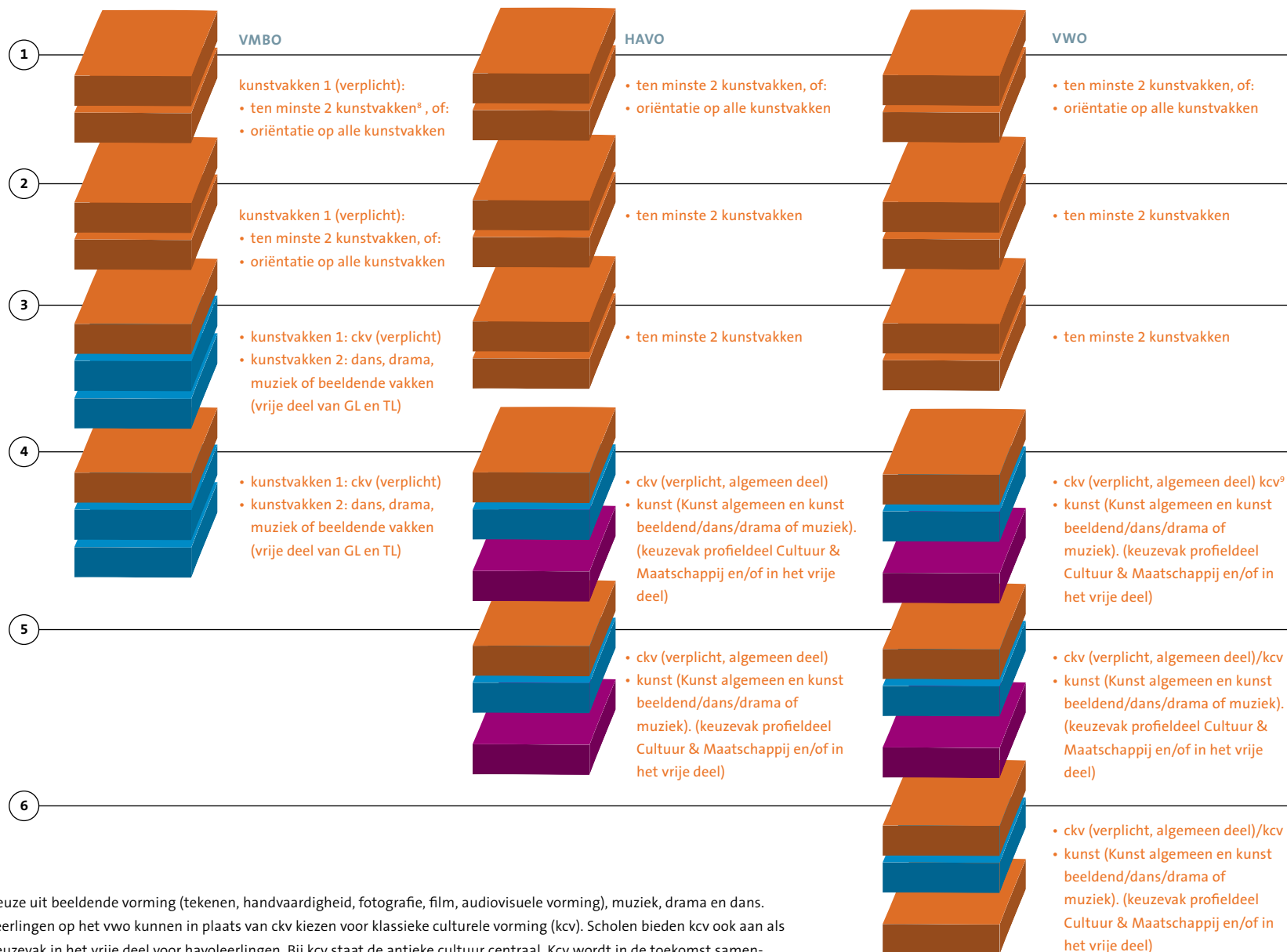
cultuurprofiel scholen (ONCPS) en daarnaast is er nog zeker een twintigtal scholen, dat zich graag wil aan sluiten bij de VCPS.

www.cultuurprofiel scholen.nl

SCHOLEN VOORTGEZET ONDERWIJS NAAR PROVINCIE



KUNST IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS



⁸ Keuze uit beeldende vorming (tekenen, handvaardigheid, fotografie, film, audiovisuele vorming), muziek, drama en dans.

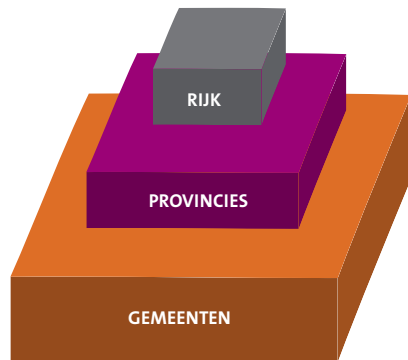
⁹ Leerlingen op het vwo kunnen in plaats van ckv kiezen voor klassieke culturele vorming (kcv). Scholen bieden kcv ook aan als keuzevak in het vrije deel voor havoleerlingen. Bij kcv staat de antieke cultuur centraal. Kcv wordt in de toekomst samengevoegd met Latijn en Grieks. Zo ontstaan twee nieuwe vakken: Latijnse Taal en Cultuur (LTC) en Griekse Taal en Cultuur (GTC).

ALGEMENE GEGEVENS

De overheid voert cultuurbeleid op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. De overheden voeren elk een autonoom beleid, dat door onderlinge samenwerking en afspraken op elkaar wordt afgestemd. Er is geen wettelijke basis voor de verantwoordelijkheden van provinciale en lokale overheden voor cultuureducatie. De taakverdeling is gebaseerd op afspraken tussen het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Afspraken zijn vastgelegd in het Algemeen Kader Interbestuurlijke Verhoudingen Cultuur en Algemeen Kader Cultuurconvenanten.

_Algemeen Kader Interbestuurlijke Verhoudingen Cultuur

In dit kader zijn afspraken gemaakt over de taakverdeling op het gebied van cultuureducatie:



Rijk:

Zorgt voor bekostiging en wettelijk kader van het onderwijs, de educatieve opdracht aan culturele instellingen met rijksfinanciering, en de landelijke ondersteuning (innovatie, kennis en netwerken).

Provincies:

Spelen een rol in de tweedelijns ondersteuning, in het bevorderen van de kwaliteit door deskundigheidsbevordering en in de regionale spreiding.

Gemeenten:

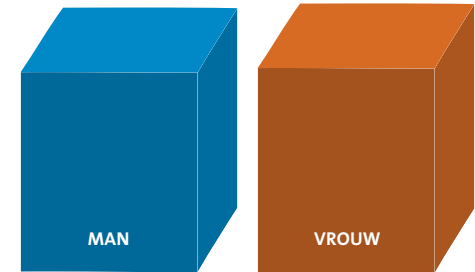
Voeren de regie in de feitelijke kennismaking met cultuur, in nauw samenspel met scholen en cultuuraanbieders. Gemeenten faciliteren cultureel aanbod voor scholen, bemiddeling van het aanbod, aansluiting binnenschools - buitenschools, en afspraken met scholen.

Rijk (het; o; meervoud: rijken) gebied, staat, land (www.vandale.nl)
pro-vin-cie (de; v; meervoud: provincies, provinciën) onderdeel van een staat met een eigen bestuur (www.vandale.nl)
ge-meen-te (de; v; meervoud: gemeenten, gemeentes) kleinste eenheid van openbaar bestuur, bestuurd door een gemeenteraad en B en W (www.vandale.nl)

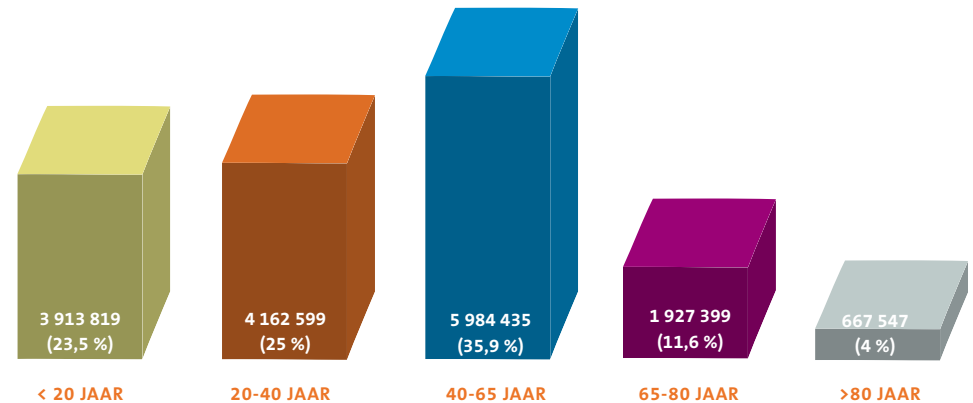
Nederland telde op 1 januari 2013 om 00.00 uur 16.788.731 inwoners. (www.cbs.nl)

Totale bevolking Nederland eind 2011: 16 655 799 (www.cbs.nl)

Verdeling eind 2011:
 Mannen: 8 243 482
 Vrouwen: 8 412 317



LEEFTIJDEN NEDERLANDSE BEVOLKING EIND 2011

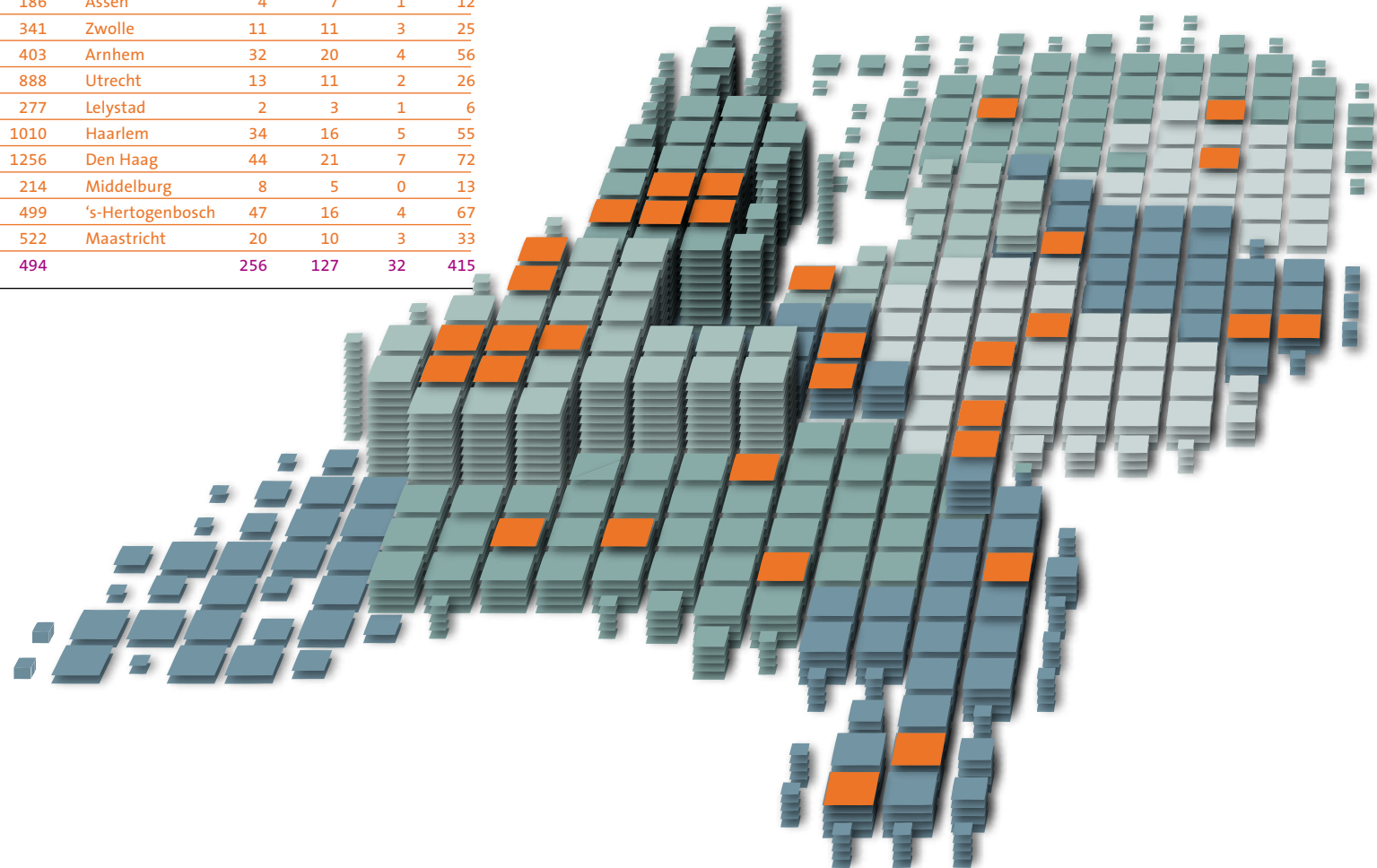


_Algemeen Kader Cultuurconvenanten

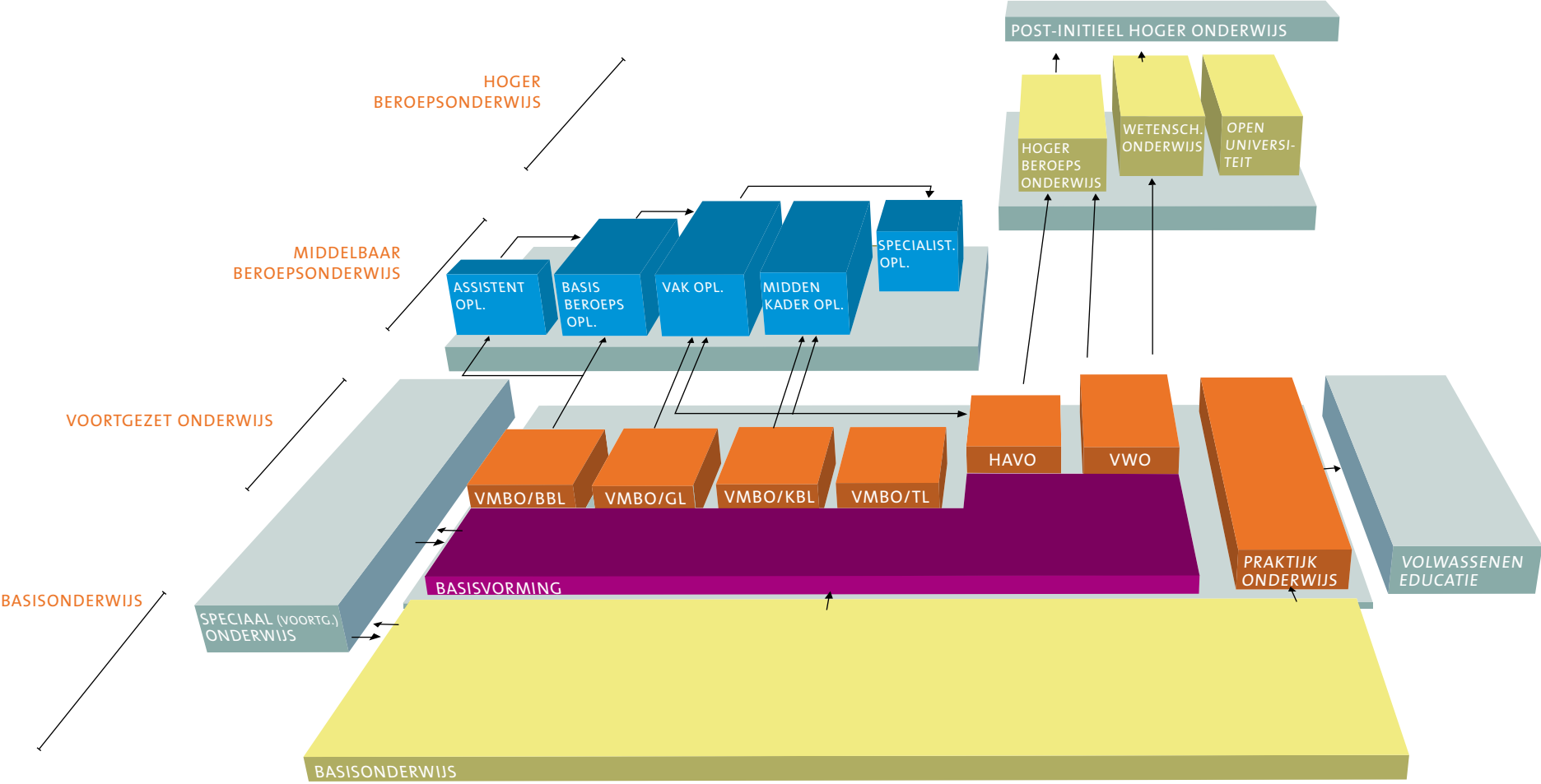
Rijk, provincies en gemeenten werken nauw samen. Om specifieke en concrete beleidsdoelen te bereiken kunnen programmasubsidies worden ingezet, zoals de matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit. Afspraken kunnen worden vastgelegd in de cultuurconvenanten van OCW met de G3 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag) en de vijf landsdelen (Noord, Oost, Midden, West en Zuid). In het Algemeen Kader Cultuurconvenanten zijn de uitgangspunten en randvoorwaarden voor het afsluiten van cultuurconvenanten vastgelegd, ter stroomlijning van het overleg tussen de diverse overheden.

DE PROVINCIES IN 2011

PROVINCIE	INWONERTAL	OPP. KM2	BEVOLKINGSDICHTHEID (AANT. INW. PER KM2)	PROVINCIEHOOFDSTAD	GEMEENTEN < 30.000	GEMEENTEN 30.000-90.000	GEMEENTEN >90.000	GEMEENTEN TOTAAL
Groningen	579036	2325,42	249	Groningen	19	3	1	23
Friesland	647282	3339,95	194	Leeuwarden	22	4	1	27
Drenthe	491411	2638,95	186	Assen	4	7	1	12
Overijssel	1134465	3324,49	341	Zwolle	11	11	3	25
Gelderland	2004671	4969,52	403	Arnhem	32	20	4	56
Utrecht	1228794	1383,17	888	Utrecht	13	11	2	26
Flevoland	391967	1415,40	277	Lelystad	2	3	1	6
Noord-Holland	2691477	2665,43	1010	Haarlem	34	16	5	55
Zuid-Holland	3528324	2808,16	1256	Den Haag	44	21	7	72
Zeeland	381530	1784,11	214	Middelburg	8	5	0	13
Noord-Brabant	2454215	4913,96	499	's-Hertogenbosch	47	16	4	67
Limburg	1122672	2149,72	522	Maastricht	20	10	3	33
totaal	16655799	33718,28	494		256	127	32	415



ONDERWIJS IN NEDERLAND



Colofon

Het cultuurnetwerk. Over de infrastructuur cultuureducatie per 1 januari 2013 is een publicatie van Cultuurnetwerk Nederland.

Redactie

Marlies Tal en Piet Hagenaars (auteur voorwoord),
Sanne van den Hoek, Marie-José Kommers en Ralf Steenbeek

Research

Sanne van den Hoek, Lydia Kampman, Vera Meewis, Josefiene Poll,
Marlies Tal, Anneloes Vermeulen en Michiel de Wit

December 2012

Vormgeving

www.taluut.nl
Utrecht

Drukwerk

Drukkerij Libertas
Bunnik

Cultuurnetwerk Nederland
p/a LKCA
Kromme Nieuwegracht 66
Postbus 452
3500 AL Utrecht
030 711 51 00
info@lkca.nl

